

EduRevue

Magazín moderního vzdělávání

Téma: Zapojme všechny

2024/1

Nikdy to nevzdat, nezlomit hůl

Ředitelka ZŠ Marie Gottfriedová

Co si přečtete v této EduRevue

ŠKOLA PRO 21. STOLETÍ

Strany 4–7 >>

Jak ve škole zajistit úspěch pro každého žáka? Tuhle otázku jsme položili řediteli Národního pedagogického institutu České republiky (NPI ČR) Ivo Jupovi, předsedkyni neziskové organizace Society for All (SOFA) Lence Felcmanové, vládní zmocněnkyni pro lidská práva Kláře Šimáčkové Laurenčíkové a Lucii Fukové, vládní zmocněnkyni pro záležitosti romské menšiny.

MEZI NÁMI

Strany 9–27 >>

Každé dítě je jiné a mnoho učitelů i dalších pedagogických a nepedagogických pracovníků vnímá pestrost kolektivu jako obrovskou výhodu pro svou práci. Nejlépe to vystihuje učitelka, speciální pedagožka a výchovná poradkyně Andrea Tláskalová, když říká: Pětadvacet stejných „robotů“ bych ve třídě mít nechtěla. Připravili jsme pro vás příběhy pedagogů, kteří pracují s nadanými i žáky se sociálním znevýhodněním.

MY JSME NPI

Strany 28–44 >>

Jsme servisní organizací českého systému předškolního, základního a středního vzdělávání. V naší nabídce máme připraveny pečlivě promyšlené a důkladně navržené nástroje, které podporují školní týmy i jednotlivé učitele. Kdo jsou lidé, kteří vedou týmy našich špičkových odborníků? A jak přemýšlejí o tématu práce s heterogenní třídou?

INSPIRACE

Strany 45–49 >>

Svět českého vzdělávání je povzbudivě čínorodý, živý a kreativní. Existuje celá řada projektů a aktivit, které pomáhají na lokální i celostátní úrovni. Skutečná změna musí přijít kombinací systémových změn a čínorodé energie odspoda, dobře pojmenovaných výzev každodennosti a jejich kreativním řešením. Oslovili jsme kolegy z NPI ČR i další odborníky, aby nám dali tipy na jedinečné vzdělávací projekty, bez jejichž nasazení a přispění se české vzdělávání neobejde.

Markéta Beková
šéfredaktorka

Téma čísla: Zapojme všechny

V roce 2005 byl v České republice zaveden zákon, který stanovil právo na vzdělávání ve spádové škole pro každého žáka, včetně těch s mimořádným nadáním nebo nějakým tělesným, smyslovým či mentálním hendikepem. V této souvislosti můžeme hovořit o narůstající heterogenitě třídních kolektivů a s ní souvisejících výzvách pro práci učitele. Do různorodých tříd složených z žáků s odlišnými studijními předpoklady, s různou motivací, z pestrého kulturního i socioekonomického prostředí, se zapojují žáci s různými typy znevýhodnění/postižení, s nadáním, s odlišným mateřským jazykem, s problémovým chováním společně s žáky bez speciálních vzdělávacích potřeb. Apel na to, aby učitel v těchto podmínkách usiloval o využití maximálního vzdělávacího potenciálu každého

žáka, přináší určité nároky na přípravu a organizaci výuky. Vede k potřebě vhodně diferencovat výuku, aby odpovídala možnostem rozvoje žáků, kteří jsou ve třídě, přistupovat k žákům jako k individuálním osobnostem a vytvářet podmínky pro to, aby mohli být ve škole co nejčastěji „přistiženi při úspěchu“.

Proto jsme se rozhodli věnovat aktuální vydání EduRevue tématu výuky žáků v heterogenním kolektivu a přinést čtenářům inspiraci z terénu, přehled praktické podpory pro učitele, představení *Desatera práce s heterogenní třídou* i pestré škály souvisejících subtémat. Protože věříme, že by se měl ve škole každý žák cítit vítán, jak ve svém textu uvádí vládní zmocněnkyně pro lidská práva a zakladatelka ČOSIV Klára Šimáčková Laurenčíková. ■

Jsme hrdí na účast v kampani Měníme osnovy s těmito partnery

npi | Národní pedagogický institut
České republiky

Ivo Jupa
ředitel NPI ČR

Jak ve škole zajistit úspěch pro každého žáka?

Moje odpověď bude zřejmě dosti banální, ale přesto si myslím, že to, co ve třídě může způsobit podstatnou změnu, je prostě mít poctivě na mysli, že každý žák by měl zažít úspěch. Jak si k takové samozřejmé a jednoduché věci pomoci? Nabídnou vám postup, který mně před lety doporučila jedna skotská psychologka.

Vezměme si papír a pojdme sepsat seznam dětí z naší třídy nebo ze třídy, kam právě jdeme učit. Jen tak z hlavy, jak nám přijdou na mysl. Prvních pár jde „samo“, potom musíme trochu vzpomínat, ale pořád to jde... a pak, ke konci, se to nějak zadrhne. Nebude divné, když nám na konci zbude pár řádek, kde si na ty děti, při tom prvním rychlém psaní, prostě nevzpomeneme. A teď si ten seznam rozdělme na pomyslné třetiny. První třetina – děti, které mívají naši plnou pozornost, ať už v jakémkoli směru. Druhá třetina – ano, to jsou také děti z naší třídy, víme o nich... a ta třetí třetina? Čím to je, že

jsme si na ně vzpomněli až jako na poslední, a čím to, že na některé jsme si nevzpomněli vůbec? Začneme od té poslední třetiny, říká ta dáma ze Skotska. Položme si otázku, proč nám v té chvíli přišly přehlédnutelné a jestli ta jejich „neviditelnost“ není jejich strategie přežití. Ve škole i v životě.

Tu větu už přede mnou řeklo tolik lidí, že si netroufám uvádět původní citaci, ale „kam jde naše pozornost, tam jde naše energie... a tam se mohou dostavit výsledky“. Mějme, prosím, pozornost na tom, abychom každému dítěti zařídili, že zažije úspěch. Zejména dětem z konce našich seznamů. A úplně nejvíc těm, na které jsme si při sepsování našeho seznamu prostě hned nevzpomněli. Možná to bude jejich první a jediný po nekonečně dlouhé době.

P. S.: ... a pozor, platí i pro ředitele a jejich seznamy lidí, kteří jsou ve škole kvůli dětem. Vlastně to může platit pro všechny, kdo vedou nebo řídí nějaký větší kolektiv. ■

Lenka Felcmanová
předsedkyně SOFA

Pozitivní očekávání vedou k pozitivním výsledkům

Základem pro dosažení úspěchu každého žáka je přijetí postoje, kdy očekáváme úspěch skutečně od všech žáků ve třídě, včetně těch, kteří mají v učení nějaké překážky. A také důvěra ve vlastní schopnost pomoci k úspěchu každému žákovi. Je třeba si stále připomínat fenomén nazývaný jako Pygmalion efekt, že pozitivní očekávání vedou k pozitivním výsledkům. Díky tomuto nastavení zvyšujeme motivaci a sebedůvěru žáků a měníme svůj přístup k nim, což skutečně přispívá k lepším výsledkům. A funguje to i naopak, naše nedůvěra ve schopnosti žáků dosáhnout stanovených cílů ve výsledku vede k tomu, že si žáci sami přestanou věřit, rezignují a cílů nedosáhnou. Pro dosažení maximálního rozvoje potenciálu všech žáků je také zcela zásadní

vědomé budování vztahů založených na důvěře a respektu. Žáci, kteří mají se svými učiteli dobré vztahy, dosahují lepších výsledků a více se zapojují do výuky. K efektivnímu učení také velmi napomáhá konkretizovaná zpětná vazba, díky které žák rozumí tomu, kde se na cestě k dosažení vzdělávacích cílů aktuálně nachází a co potřebuje k tomu, aby jich dosáhl. Její nedílnou součástí je ocenění toho, co se žákovi daří. Pozitivní zpětná vazba ke školnímu výkonu i chování žáků by měla nad tou negativní převažovat v poměru 4 : 1. Musíme se naučit žáky více „přichytávat“ při úspěchu než při nezdaru. U průběžných vzdělávacích cílů je důležité pamatovat i na zónu nejbližšího rozvoje a nastavit je tak, aby byly s přiměřeným úsilím pro žáky dosažitelné. ■

**Klára Šimáčková
Laurenčíková**

vládní zmocněnkyně pro lidská práva a zakladatelka ČOSIV

Každý žák by se měl ve škole cítit vítán

Klíčové je odhodlání nastavit prostředí a podmínky co nejlépe pro to, aby se každý žák a žákyně mohli cítit ve škole bezpečně a vítáni. Měli bychom usilovat o to, abychom každého žáka dokázali individuálně poznat a porozumět tomu, z jakého prostředí pochází. Měli bychom vědět, čím žije i co má za sebou, jaká je jeho výbava, a to nejen ta intelektuální. Měli bychom se pokusit odhalit jeho silné stránky, sny i přání, cíleně tato pozitiva posilovat a cíleně vytvářet podmínky k tomu, aby oblasti motivace zájmu mohl s naší podporou rozvíjet. Zároveň je důležité snažit se porozumět tomu, kde má každý žák své stránky křehčí. Může jít o malou důvěru v sebe, ve druhé, ve svět či akademické dovednosti. A právě v těchto oblastech bychom se

měli snažit poskytnout individualizovanou podporu a pomoc. Naší snahou má být podpora bezpečného vztahového prostředí, kde převažuje laskavost a vstřícnost. K tomu přispívá, když máme s dětmi nastavená a pojmenovaná pravidla, která pomáhají předcházet problémům nebo pomáhají s jejich řešením, pokud nastanou. Co dále pomáhá úspěchu každého žáka, je pestrost výukových metod, podnětnost prostředí, názornost a co nejlepší práce se strukturou. Vždy má být žákovi jasné, kdy aktivity začínají, co je jejich smyslem a k čemu mu to bude v reálném světě. Dobře nastavená pravidla, péče o vztahy a smysluplnost toho, co se děti ve škole učí, je dobrá cesta k tomu, jak zajistit úspěch pro každého žáka. ■

Lucie Fuková

vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny

Ve škole jde o budování zdravých vztahů a hodnot

Škola je místo, kde dítě tráví velkou část dne, je to jeho druhý domov. Proto by se zde mělo cítit dobře, bezpečně, spokojeně a úspěšně. Právě úspěch a individuální ocenění schopností každého žáka a žačky jsou tou nejlepší motivací. Úspěch by se ovšem neměl měřit a porovnávat napříč třídou či ročníkem. Každé dítě je jiné, pochází z jiného sociálního prostředí a zažívá i doma různou míru podpory. Je třeba brát v potaz fakt, že k neúspěchu některých romských žáků a žaček ve stávajícím vzdělávacím systému může často přispívat nedostatečné zázemí ke školní přípravě. To platí nejen pro sociálně vyloučené lokality a ubytovny, ale také pro malé byty, kde bydlí větší rodiny za předražený nájem. V některých rodinách nemají knihy, připojení k internetu, počítač. Nemluvě o případech, kdy mají rodiče problémy se závislostí na alkoholu, drogách, hracích automatech.

Když se pak takové dítě ve škole setká s nespravedlivým přístupem a projevy systémového rasismu – ať už při zápisu do školy (romským dětem je např. desetkrát častěji diagnostikováno lehké mentální postižení), nebo během docházky, může být dílo zkázy dokonáno. Motivace k dalšímu vzdělávání postupně upadá a neukončené základní vzdělání ztěžuje cestu k dalšímu studiu a dobrému zaměstnání.

Je důležité nezaměřovat se také na jeden specifický druh inteligence, ale pracovat s různými předpoklady a dovednostmi dětí. Nesrovnávat děti mezi sebou, ale ocenit pokroky jednotlivců. Důležitá je snaha. Dítě nemusí vynikat v matematice nebo češtině, ale může být tmelícím prvkem kolektivu nebo být šikovné v rámci zájmových aktivit, např. sportu, hudby, vaření... Ve škole by také nemělo jít jen o předávání informací, ale o budování zdravých vztahů a hodnot. A to pro děti z majority a minority. ■

Nikdy to nevzdat, nezlomit hůl

Text: **Petra Svoboda**

MARIE GOTTFRIEDOVÁ JE ŘEDITELKOU ZÁKLADNÍ ŠKOLY V TRMICÍCH U ÚSTÍ NAD LABEM UŽ OSMNÁCTÝM ROKEM. ZÁKLADKA SE POD JEJÍM VEDENÍM POSUNULA V PEDAGOGICKÝCH INOVACÍCH RYCHLE VPŘED, I KDYŽ ČÁST TRMIC PATŘÍ MEZI SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY. NEBO PŘÁVĚ PROTO?

Trmická škola je vyhledávanou inspirací pro další školy, které se rozhodly brát vážně well-being a různorodost třídního kolektivu. Řekněte mi, jak jste tohle dokázala?

To je dlouhý příběh. Když jsem se stala v roce 2005 ředitelkou, tak tato škola neměla dobrou pověst ani vlídné prostředí. V podstatě se tu pouze učilo, nebyly tu kroužky, žádná další aktivita tu neprobíhala. Ta škola měla opravdu hodně blízko k tomu, aby zůstala základkou třetí čtvrté kategorie, kam si děti, jejichž rodiče vzdělání příliš nezajímá, chodí plnit povinnou školní docházku.

A čím jste tehdy začali?

Já jsem intuitivně od začátku věděla, že musíme začít u toho, aby nám všem ve škole bylo dobře. Vrylo se mi do paměti, jak jsem jako začínající učitelka tady v Trmicích jedno páteční dopoledne stála na chodbě s kolegy a jedna starší paní kolegyně říkala: „To jsem

měla krásnej týden! Proč? Protože jsem vůbec neviděla ředitelku!“ A já jsem si pomyslela: Tady je něco strašně moc špatně, když se ředitelna obchází obloukem. A to bych řekla, že je pořád ještě nešvarem v našich školách, že se šušká za zády někoho, místo toho, aby se i náročnější témata otevírala transparentně. Víím, že řada ředitelů začíná tu změnu důrazem na nové vzdělávání a školení pedagogů. Ale pokud není péče o prostředí školy jejich prioritou, tak je veškeré další profesní vzdělávání neúčinné, protože mu chybí kořeny.

A jak se měnilo vaše chování k žákům. Vzpomenete si?

Třeba tak, že jsme děti začali oslovovat křestním jménem, že jsme na ně nehalekali příjmením. Začali jsme je brát jako partnery. Přestali jsme s nimi jednat jako lidi, kteří nad nimi mají moc, a ptali jsme se jich, co si myslí, jakou školu by chtěly mít a co považují za důležité. A takhle jsme se postupně propracovávali po drobných krůčcích k velkým věcem, na kterých stojíme dodnes, a zároveň o ně musíme pořád pečovat. Nikdy nejsme v cíli. Nemůžeme si říct, že jsme si to tu kdysi hezky nastavili, a teď už jenom doladíme nějaké drobnosti. Je třeba pořád o to pečovat, pořád se ptát, jestli chodíme do školy rádi, a pokud ne, tak co nám tu nevyhovuje.

Vy jste někde na otázku, jak si vyberáte pedagogický sbor, řekla, že učitel musí být spíše než chrlíčem informací

pedagogickým alchymistou. Jak tohle myslíte?

Vždycky ráda říkám, že pedagogický sbor je krevním řečištěm školy. A to prostě po té škole roznáší živiny, ale taky třeba bacily, a zároveň taky uzdravení, lék, a tak dále, je to prostě krevní řečiště, které tu školu zasahuje do posledních kapilár. A v jaké kondici a zdravém stavu ten pedagogický tým je, v takovém stavu je pak škola. Někdy mám pocit, že my učitelé bychom chtěli, aby to už za týden bylo vidět. Ale zrovna ve věcech, které jdou hodně do hloubky, je třeba být trpělivý a dělat ty poctivé malé krůčky každý den. A pak třeba za rok, za dva, za tři začínáte vidět ten výsledek, ale zároveň se ta doba nedá obejít, protože když ji přeskočíte, tak to opravdu ty kořeny mít nebude a veškeré další úsilí bude zranitelnější k tomu vysychání.

Když jsme domlouvaly rozhovor, tak jste mi skoro na všechno odpovídala: „Určitě ano.“ Té vaší verry si nelze nevšimnout. Kde ji berete?

Víte, ono tohle hodně pramení z toho, jak to má člověk srovnané v sobě. A když my učitelé hledíme na to, kolik školení absolvovat, tak se nám může stát, že pozapomeneme na ponor do sebe, na práci se sebou. Může se nám pak stát, že nedokážeme rozlišit, že teď je ten moment, kdy je lepší na letní školu nejít a zůstat tři dny v klimatu doma. Věnovat se třeba zahrádce nebo nějakému koníčku. Dopřát si prostě od školy poodstoupit, nemyslet na ni a být sám se sebou jako s člověkem. A tohle, myslím, je hrozně důležité pro vnitřní harmonii každého člověka. A pro učitele je to ještě důležitější, protože v jaké harmonii jsem, tak potom opravdu učím, a to přenáším na děti ve třídě. A tak se o to nějak vědomě

Foto: David Háva

Marie Gottfriedová

V roce 2005 se stala ředitelkou Základní školy Trmice. V roce 2015 dostala ocenění Roma Spirit za vzdělávání romských dětí a Cenu Alice Masarykové za práci v oblasti lidských práv. V roce 2021 vyhrála cenu Ředitelka roku.

Žáky bere Marie Gottfriedová jako rovnocenné partnery.

Základní škola sídlí v Tyršově ulici.

Trmice sousedí s Ústím nad Labem.

To je teď ten výchozí bod. Celkem záhy zjistíte, že jeden ani dva rozhovory prostě nepomohou. Tak zkusíme kontaktovat rodinu, tam ale nikdo nezvedá telefon a v elektronické žákovské knížce nikdo nereaguje. No a teď co s tím? Když sečteme neomluvené hodiny a pošleme to na OSPOD, který začne konat, čeho tím dosáhneme? Tohle třeba považuju za tu zlomenou hůl. Snažíme se tedy rozkrýt příčinu a ptáme se: „Proč vlastně nechceš chodit do školy, a když už tu jsi, proč nechceš pracovat? Co bychom ti mohli nabídnout nebo jak bychom tě mohli podpořit, abys pracoval víc?“ Když se nám podaří navázat kontakt s rodičem, tak to dítě má podporu ze dvou míst, ze školy i z domova. A to je mnohem víc, než když se o to snaží jenom škola. Když se rodičům nedovoláme, tak za nimi, do jejich bydliště, jede třeba školní asistent. Buď si s nimi domluví schůzku, nebo je i přiveze do školy. Jakmile mluvíme s rodiči, je to vždycky cenné, protože se dozvíme, kdo jsou a hodně o kontextu, v jakém to dítě žije.

A jak se to vyvíjí dál?

Většinou pak už domluvíme konkrétní kroky. Jeden dva, víc ne. Pak dá třídní učitel rodičům každý pátek vědět, jak Pavel chodil do školy. A za měsíc domluvíme další schůzku. Vždycky klademe velký důraz na to, abychom ocenili i sebemenší posun. Vždycky je to běh na dlouhou trať. Čím více těch schůzek je, k tím více tématům se dostáváme. Aby žák i jeho rodič opravdu věděli, že škola má být dítěti k užítku v jeho budoucím životě. Apelujeme na tu zodpovědnost. „Přemýšlej opravdu o tom, čím bys chtěl v životě být, jaký máš sen.“ To je strašně důležitá otázka ve škole, ptát se dětí, co by chtěly v životě dokázat. Po čem touží, co jim dělá radost. Pamatuju si chlapce, který říkal: „Pochopil jsem, že když to já sám nedokážu, tak dopadnu jako moje maminka, která se sice teď nějak snaží, ale už to vlastně nedává.“ A některé dítě se vám rozjede, že skutečně žasnete. A to je opravdu hodně silné a dojemné a říkáte si, jo, pro to tuhle práci přece děláme. U někoho to třeba nejde takhle raketově nahoru, ale pak je třeba se radovat i z těch pár dnů navíc, kdy přijde

do školy. Je hrozně důležité to nikdy nevzdat a nesmířit se prostě s tím, že je to marné.

Jak tuhle sociální péči o žáky pokrýváte personálně? Máte například sociálního pedagoga?

My to personálně pokrýváme lidmi s dobrým srdcem a otevřenou myslí. Nemáme nastálo školního asistenta, sociálního pedagoga, speciálního pedagoga ani školního psychologa, pouze z projektů na rok nebo dva, a to je vždycky trochu loterie. Máme tu čtrnáct asistentů pedagoga a máme tu to naše vnitřní nastavení, že jestli chceme ty děti podpořit, tak musíme jít nad rámec svých pracovních povinností. Škola je služba, a nikoliv úřad, který se z titulu nějaké moci něčeho domáhá, a v případě, že někdo něco neplní, tak hrozí sankcemi.

Popsala jste, jakou péči věnujete dětem ze znevýhodněného sociálního prostředí. Jakou péči věnujete těm ostatním a jakou těm, které jsou nadané?

Ano, věnujeme se všem. A pořád se to učíme. Už dávno víme, že největším zabijákem pro dobrou práci s heterogenní třídou je frontální výuka. Bavili jsme se s kolegy z jiné školy a oni říkali: „No, my bychom tu frontální výuku rádi opustili, ale nevíme, co bychom tam pak vlastně měli dělat.“ A já jsem jim poradila: „To uvidíte! Prostě cokoli, ale nějak to zkuste. Experimentujte, vykročte do neznáma. První hodina se skupinami třeba nedopadne úplně dobře, děti se vám tam pohádají, ale vy na základě toho zjistíte, jak na to jít příště, aby se to nedělo.“ A to je zase to krásné téma práce s chybou. Myslím si, že moudrý pedagog se nebojí chybovat. A hodně důležité je, najít si na konci dvě tři minutky na sebereflexi a zeptat se dětí, jak to vidí ony. My už dnes běžně pracujeme v hodinách ve skupinách a s tím automaticky přichází vrstevnické vyučování. Třeba ve třídě utvořím tři čtyři pět skupin, dám jim zadání a řeknu: „Máte jakékoli možnosti, můžete k počítači, můžete do školní knihovny, můžete se pohybovat po škole, položit komukoli nějakou otázku, využijte jakýkoliv zdroj tady ve škole, máte na

CO SI PŘEČÍST

Malého prince od Antoina de Saint-Exupéryho. To je kniha, kterou mám vždycky někde poblíž. Pro každou šlamastiku i pro časy klidné a pokojné v ní nacházím krásné impulzy, povzbuzení a moudrost.

A pak ještě **Bdělost od Antonyho de Mella.** To je kniha, která člověka nejprve zneklidní, svlékne do naha a vystaví nekomfortu. O jedné větě se dá přemítat dlouhé hodiny i dny. Například: „Když lpíte, život se rozpadá. Když se něčeho držíte a nechcete to pustit, přestáváte žít.“ Vede vás však k sobě a k dalším krásným zázrakům života.

CO SLEDOVAT NA SÍTI

K sociálním sítím a webům nabízím alternativu: sledujme a pozorujme přírodu kolem nás, stromy, ptáky, řeku... Dívejme se častěji na oblohu, pozorujme souhvězdí a západy slunce. Naše unavené oči si odpočinou od blikajících monitorů a srdcem uvidíme to, co je důležité.

to 20 minut a zkuste ten úkol splnit.“ No a děti pak automaticky spolupracují, musí si to mezi sebe rozdělit, podporují se navzájem, je tam třeba nějaký tahoun a někdo, kdo zase hledí na to, aby se udělal zápis. Už jenom ten prostý fakt, že učitel utvoří skupiny, tak automaticky startuje v té třídě spousta dalších blahodárných jevů, a děti se učí kompetenčně, a ne výukově: Vyjmenuj, vypiš atd.

A když chodí po škole, troufnou si i do ředitelny?

Ano, samozřejmě. Ťukají mi tu na dveře, že shánějí informace třeba ke sluneční soustavě a nevědí kde. Prostě celá tahle škola je badatelský prostor. Já je občas zkouším tím, že plácnu nějakou hloupost. A čekám, jestli to přijmou nebo jestli řeknou, že to tak není, ona si z nás dělá legraci. Děti si takhle z hodiny odnesou mnohem víc, aniž by měly pocit, že se učí. A mají to spojené s hezkým zážitkem. Když si vedle toho představím třídu, kde dvacet nebo třicet dětí sedí a pasivně přijímají informace, tak je to obrovský rozdíl. Zároveň chci ale dodat, že frontální výuka do třídy stále patří tehdy, když potřebuji nastolit nějaké téma za pět až sedm minut, protože kdybychom to všichni hledali, byla by to ztráta času.

Vaše škola pořádá různé komunitní akce, děti natočily i oceněný klip. Co ze školních aktivit byste vyzdvihla vy? Na co podle vás budou děti vděčně vzpomínat? Kdybych měla uvést jeden čistě školní vzdělávací projekt, který opravdu miluji, tak je to projekt Boření hranic, kdy všechny děti od čtvrté do deváté třídy celý jeden týden pracují v kreativních dílnách s různým zaměřením. Výroba ptačích budek, divadlo, práce na farmě, keramická dílna, výlety po okolí, vaření, vitráže. Prostě připravíme šestnáct až sedmáct dílen, z nichž část jich vedou naši pedagogové a na část si pozveme externisty. Děti se přihlásí, kam chtějí, takže ty skupiny jsou heterogenní napříč ročníky. Krásné na tom je, že se baví a zároveň se učí, protože když vyrábíte ptačí budku, tak to hodně souvisí s matematikou. Musí vzniknout nějaký plánec, pak se ta prkýnka různě řežou, musí to sedět, potom je tam práce s nářadím a na konci je z toho výsledek – ptačí budka. Každý rok za mnou žáci chodí a říkají: „Paní ředitelko, my bychom se takhle chtěli učit celý školní rok!“ A mají pravdu. A často mě to k takovým úvahám i vede, protože v tom týdnu celá škola úplně dýchá a nejednou se stalo, že nějaké dítě díky dílně objevilo svůj talent a přišlo s tím, že se chce stát keramičkou nebo že ho to táhne k truhlářině. ■

snažím a přesně poznám ty chvíle, kdy pak třeba úplně v pohodě nejsem. To je pro mě signál, že už je třeba se trochu odpojit a obnovit zdroje svých sil. A pak bych vám klidně řekla: Nezlobte se, ale uděláme to později.

Ta vaše verva je znát i z jednoho vašeho výroku, kdy jste řekla, že škola by

ideálně měla v dítěti probudit „zodpovědnost za vlastní osud“. Jak se o tohle pokoušíte?

Mojí zásadou je nad nikým nezlomit hůl. Například v osmé třídě letos máme skupinku žáků, kteří mají problémy s docházkou, a když už ve škole jsou, tak nechtějí pracovat. Tak zkoumáme, jak je motivovat a pro něco je získat.

Martina Špačková

Vystudovala sociální práci a re-socializační pedagogiku. Od jara 2023 pracuje jako sociální pedagožka v ZŠ a MŠ Děčín, Vojanova. Působila jako terénní sociální pracovnice v několika neziskových organizacích. Ve volném čase ráda čte a chodí do přírody.

Připravila: Kateřina Mikulcová / Foto: Tomáš Vrána

Díky snídaňovým klubům chodí děti do školy včas

SOCIÁLNÍ PEDAGOG JE MOSTEM MEZI UČITELI A RODIČI, MEZI ŽÁKY A UČITELI NEBO MEZI RODIČI A NEZISKOVÝMI ORGANIZACEMI. JE TO PROFESE VHODNÁ PRO VŠECHNY, KTEŘÍ RÁDI MLUVÍ S LIDMI, NEBOJÍ SE NEOBÝKLÝCH SITUACÍ A CHTĚJÍ POMÁHAT NEJEN SLOVEM. V ZÁKLADNÍ ŠKOLE VOJANOVA V DĚČÍNĚ TUHLE POZICI ZASTÁVÁ MARTINA ŠPAČKOVÁ.

Na mojí práci mě baví kontakt s lidmi. Ráda se s nimi bavím a ráda jim pomáhám. Práce sociálního pedagoga je především komunikace s rodiči. Snažím se s nimi navázat kontakt a řeším s rodiči věci, na které už běžní pedagogové nemají čas. Hodně komunikuji s neziskovými organizacemi tady v Děčíně, případně s OSPODem, Střediskem výchovné péče a dalšími organizacemi. Zaměřuji se na děti s poruchami chování, které ale vychází právě ze sociálně ohroženého nebo prostě ne zrovna ideálního prostředí, ve kterém žijí.

Pracuji s nimi přímo ve třídě, u sebe v kanceláři, někdy pracuji s jednotlivci, někdy se skupinkami. Pokud se to týká šikany nebo vztahů ve třídě, tak pracuji s celým třídním kolektivem. Ve škole vedu kroužek Hravé učení, kde se soustředím na děti z nízkoeconomických rodin. Ze začátku to bylo obtížné, ale

když zjistily, že se hravou formou učíme a povídáme si o tom, jak se chovat a co v životě dělat, tak se mi hlásí stále víc dětí.

Několik měsíců u nás fungují snídaňové kluby pro vytipované žáky ze sociálně-ekonomicky ohrožených rodin. Na snídaňový klub máme přihlášeno asi 75 dětí. Děti se mohou přijít nasnídat, ale musí dodržovat pravidla. Zpočátku některé děti nevěděly, jak na sebeobsahu, byly zvyklé, že jim vše připravují rodiče. Učí se nepředbíhat ve frontě, chovat se slušně, dát si jídlo na talířek. Učí se i chování u stolu a je to příjemně strávený čas. Někdo třeba neznal exotičtější druhy ovoce. Postupně se všichni krásně všechno naučili a snídaně teď dětem pomáhají do lepšího startu dne. Děti chodí do školy včas, po snídani jsou ve třídě už probuzené a lépe se soustředí. Já si s dětmi na snídaních povídám o tom,

jaký měly víkend, jak se doma stravují, jakou mají svačinu. Jaká jídla znají nebo neznají.

V naší škole máme skvělý kolektiv, který je podporován vedením školy. A to v rovině seberozvoje i práce s dětmi a žáky z různých socio-ekonomických vrstev. Kolegové říkají, že jsem jim odlehčila od velkého množství práce. Pomáhám školnímu výchovnému poradci, případně metodikovi prevence, a spolupracuji s naší speciální pedagožkou. Propojuji rodiče, kteří potřebují pomoc s místními neziskovkami a dalšími organizacemi. Rodiny často ani nevědí o možnostech sociálních služeb.

S rodiči se snažím co nejvíce se setkávat osobně, potřebují získat důvěru. Náš vztah musí být na partnerské úrovni. Velmi se snažím, aby to bylo neformální, abych se o té rodině něco dozvěděla. Nabízím jim svou pomoc, což strašně pomáhá. Když vidí, že mi na dětech záleží, tak reagují pozitivně. Nebojí se mi pak svěřit a důvěřují mi. Důležité je také dodržování jisté mlčenlivosti a diskretnosti z mojí strany. Máme přesně daná pravidla, jak se věci řeší, ale rodiče musí cítit, že nebudu jejich osobní záležitosti nikde jen tak vykládat. Vždy na první schůzce vysvětluji svoji roli a zjišťuji fungování a nastavení rodiny. K motivaci dítěte a celé rodiny někdy stačí i menší pomoc, třeba možnost chodit na snídaně do školy. Myslím, že hlavní rolí sociálního pedagoga je umožnit dětem vhléd do světa kolem, nabízet jim nové možnosti, které by třeba jinak kvůli složitým podmínkám v rodině neměly. ■

Musíme se vrátit k celistvosti

Text: Markéta Beková

MARCELA MURGAŠOVÁ VEDE NADACI BLÍZKOSOBĚ A STOJÍ ZA INICIATIVOU MĚNÍME OSNOVY, KTERÁ USILUJE O TO, ABY BYLY DĚTI NA DNEŠNÍ RYCHLE SE MĚNÍCÍ SVĚT PŘIPRAVENÉ A ABY V TOMTO SVĚTĚ DOKÁZALY BÝT ŠTASTNÉ. SOUČASNĚ UČÍ V MALÉ KOMUNITNÍ ŠKOLE, JE ČLENKOU DVOU ŠKOLSKÝCH RAD, JEDNOU ZA RODIČE A PODRUHÉ ZA ZŘIZOVATELE, A LEKTORUJE KURZ TRAUMA RESPEKTUJÍCÍHO PŘÍSTUPU V ŘEŠENÍ NÁROČNÉHO CHOVÁNÍ DĚTÍ PRO UČITELE.

Co vnímáte, že je pro učitele důležité téma?

Určitě na to existují nějaké studie, popíšu to ze své zkušenosti. Jsem u nás v obci členkou sociální komise, mám z této pozice zřizovatele na starost místní školu, do které chodí 450 dětí. Když jsem ji poprvé navštívila, abych udělala analýzu potřeb učitelů, tak se z jejich pohledu jako nejdůležitější ukázala potřeba školního psychologa. Dnešní učitelé se často setkávají

s dětmi, které prožívají mnoho negativních zkušeností a jejich chování může být velmi náročné – agresivita navenek nebo dovnitř, úzkosti a deprese vedoucí k sebepoškozování a sebevražedným sklonům žáků, ta čísla nárůstu duševních obtíží jsou známa a učitelé si s takovými dětmi neumí poradit, nikdo je těmi dovednostmi nevybavil. Nejde jen o školního psychologa, který dává podporu, současně je nutné vybavit nástroji podpory a dovednostmi i učitele. Nabíd-

la jsem jim tedy kurz zajišťovaný Society for All, který řeší jak prevenci náročného chování, tak situace, kdy k němu dojde. A všichni třídní učitelé o něj stáli, protože náročné chování žáků pro ně představuje velkou brzdu ve výuce a je pro ně určitě velkým zdrojem frustrace.

Jak vypadá kurz zaměřený na trauma respektující přístup v řešení náročného chování žáků?

V rámci šestnáctihodinové dotace se nejdříve krátce věnujeme teorii. Je důležité rozumět tomu, jak funguje mozek, jak jsme jako lidé nastaveni. Dotýkáme se také základů polyvagální teorie, která učitelům vysvětlí, že když se žák chová náročně, tak to nedělá s nějakým osobním záměrem, který je směřován vůči nim. Je to jen důsledek toho, že nedokáže v danou chvíli jednat jinak, že jeho mozek je nastaven na přežití, tzn. na útěk nebo útok nebo zamrznutí, a kognitivní schopnosti jsou vypnuty, ve stavu ohrožení prostě nemůže reagovat na slovní pokyn, ať je sebehlasitější. A to je pro řadu učitelů nový poznatek, velké „wow“. Snažím se učitelům přiblížit tuto teorii i na jejich vlastních zkušenostech, protože to známe všichni. Když jsme ve stresu, tak náš stres ovlivňuje naše reakce, ať chceme, nebo nikoliv. V kurzu také

Marcela Murgašová učí žáky skrze transparentní kruhovou komunikaci sdílet všechna témata.

využíváme videa a audiocitace lidí, kteří si prošli negativními zkušenostmi v rodině, a společně je analyzujeme. Jsou to také ukázky reakcí učitele na žáka a obráceně, kdy se snažíme zachytit, jaká část mozku reaguje a proč. Mluvíme o tom, jak se naše nervové soustavy vzájemně ovlivňují, jak jen těžko dokážeme zklidnit děti, když jsme sami „ve varu“, apod. Vše je velmi praktické a povídáme si o konkrétních případech, které dnes a denně zažíváme. Obecně se jedná o velmi emočně nabitý kurz a za klíčovou aktivitu považují závěrečnou fázi, ve které hledáme vlastní zdroje k autoregulaci. To bývá pro učitele tak objektivní a atraktivní, že si často poptávají další techniky k seberegulaci.

A jak lze regulovat dítě, které se projevuje náročně v hodině?

Je třeba podotknout, že spousta dnešních dětí již do třídy vchází v nějakém rozrušení z domova a stačí pak jen malý podnět k tomu, aby „zamrzly“ a pak nás

vůbec nevnímaly anebo „utekly či zaútočily“. Pokud si je učitel vědom toho, že mozek dítěte může být díky nějaké předchozí zkušenosti ve stavu ohrožení, dokáže mnoha incidentům předcházet, např. regulací vztahem. Představte si dítě, které přijde do třídy a už je na něm patrné, že je ve stavu před „vybuchnutím“. Když se v tom momentu potká s učitelem,

Prevence je nutná pro všechny děti, které žijí v dnešním světě.

který je sám v klidu, tak může k regulaci stačit to, že se na něj učitel usměje, vezme ho na vědomí, dá mu najevo, že ho vidí a že mu rozumí. Ale když přijde v podobném nastavení i učitel, tak to jsou dva blesky, které do sebe narazí a nemůže to dopadnout dobře.

Takže hlavní zprávou kurzu, kterou chci účastníkům předat, je povědomí o tom, jak jsou jako učitelé pro žáky důležití a že můžou být kolikrát jediným pozitivním vztahem, který dítě prožívá. Jako učitelé sice nemůžete poskytovat terapii, ale můžete být tou osobou, za kterou žák s důvěrou přijde a svěří se. A aby na to měli kapacitu, tak se o sebe musí učitelé velmi

dobře starat. A když se o sebe starají, tak dělají to nejlípšší i pro děti.

Jak se o sebe mají začít učitelé starat?

Jedna velká část školení je zaměřená na zdroje. Uvedu příklad: když vím, že se nacházím v červené zóně, kdy nic nevidím a neslyším, tak musím udělat regulaci pohybem či jinak senzomotoricky nebo naučené dechové cvičení. V momentě, kdy se trochu uklidním, začne fungovat regulace vztahem a poté přijde regulace rozumem, tzn. můj vlastní vnitřní dialog nebo slovní pokyn někoho jiného. Ale na to už musí být nervová soustava v bezpečné zóně. Proto je důležitá aktivita, kdy se snažíme v jednotlivých zónách rozrušení hledat zdroje, které učitelé mají a mnohdy je již intuitivně využívají. Pro někoho to může být běh, jóga, zpívání, procházka v přírodě, káva v tichu, povídání v komunitě ... a sdílení těchto zdrojů bývá u učitelů velmi oblíbenou aktivitou a zdrojem inspirace. Velmi dobře fungují také sdílecí kruhy a supervize, kdy cítíme, že na tu náročnou práci nejsme sami a že podobné pocity zažívají i ostatní učitelé.

Marcela Murgašová

Vystudovala Sociální pedagogiku na FF UK (zaměřovala se na osobnostně sociální kvality učitele jako předpoklad kvalitní výuky), Gestalt výcvik pro pomáhající profese, výcvik pro kouče Positive Intelligence, výcvik Trauma informed leadership for women, výcvik pro lektory Trauma informovaný přístup v práci s náročným chováním ve škole, dříve působila jako učitelka na základní škole, 10 let působí na různých business pozicích v Eurowag. Stála u zrodu CSR oddělení, od roku 2016 u založení Nadace BLÍŽKSOBĚ, kterou v současnosti vede. Učí na komunitní škole OSV a AJ, pořádá kurzy pilates, mindfulness a meditace pro ženy.

Rozumím tomu správně, že se jedná o regulaci obou pólů?

Ano, v kurzu probíráme techniky a prakticky zažíváme mnoho technik pro oba póly, které můžou učitelé využít. Jedná se o techniky, které mají aktivizovat nervovou soustavu a předcházet tzv. zamrznutí, i ty zklidňující. Je velmi důležité tyto techniky zařazovat do denní rutiny pravidelně, preventivně. Důležité je dodržovat prevenci i u sebe, například si pětkrát za den udělat minutu pro sebe, do které zařadíme třeba toto dechové cvičení – nádech nosem na čtyři, zastavím se, výdech ústy na čtyři, zastavím se, opakuji minimálně čtyřikrát. To si na kurzu prakticky zkoušíme. Cvičíme, jak skrze nervus vagus (bloudivý nerv, pozn. red.) regulovat nervovou soustavu, a pro řadu učitelů je to prozření, že něco tak jednoduché tak rychle pomáhá, často říkají: bolelo mě za krkem, bolela mě hlava a během minuty mě nic nebolí, to není možné.

Takže taková drobnost může způsobit pozitivní změnu?

Ano, jen nesmíme čekat, až to bude akutní. Je potřeba si dávat pravidelně

preventivní energetické sprchy. Myslím tím sám pro sebe jako učitel, i pro žáky. Pořád jsme lidská bytost, která má tělo, pocity a mysl. A nejsme jen ta mysl, která vše zařídí a logicky vymyslí, ačkoliv ta je od dob Descartese upřednostňována. Vlastně mám velkou radost, že na to přicházíme a že cítíme, že se nutně musíme k celistvosti vrátit.

A jak s touto celistvostí zacházet při výuce?

Já to učím děti ve škole (a doma své tři děti také) skrze transparentní kruhovou komunikaci. Umožňuje vytvoření bezpečného prostoru pro pravdu a všechna témata, i ta, která můžou být smutná nebo bolestivá. Během ní v rámci kruhového sdílení trénujeme všímavost – mindfulness. Nabádám je, aby se zastavily a uvědomily si, jak se má jejich tělo. Záměrně zapojuji všechny jejich smysly. Už je to téměř ranní rutina, ale po příchodu do třídy je vybízím, aby se zaměřily na všech svých pět smyslů, vnímaly pět věcí, které vidí, slyší, co mohou nahmatat, cítit, a dokonce se snažím neopominout ani chuť. A vidím, že se mi po těchto aktivitách daří s dětmi dobře pracovat a jsou připravené na výuku.

Název kurzu v sobě nese termín trauma. Jak jej vnímáte? Definujete ho pro sebe v širokém vymezení, jak s ním pracuje Gabor Maté, nebo ho pojmáte úžeji?

Jak říkáte, existují dvě pochopení. Jedno je podle Gabora Matého, podle kterého jsme traumatizováni všichni. Potom je tu Bruce Perry, který se zaměřuje na děti, které prošly opravdu silným traumatem. Osobně se více přikláním ke způsobu, jakým trauma vnímá Maté, přestože učím podle Perryho. Ale když se dnes podíváme na svět kolem sebe, tak za sebou máme všichni minimálně traumatizující zkušenost v době pandemie. Podle ACE studie je traumatizující událostí pro dítě rozvod, hádky, psychické onemocnění v rodině..., a když se podíváme na to, kolik rodin je u nás rozvedených nebo nefunkčních, tak se to týká velkého množství dětí. Trauma je definováno jako velká zátěž pro nervovou soustavu, může být dlouhodobá nebo i jednorázová. A když nemáme

čas a prostor pracovat s pocity, které přináší, tak se nám nahromadí a musíme je pak někde vybit, nebo se z toho zhroutíme. Proto je klíčové zaměřit se na prevenci. Prevence je nutná pro všechny děti, které žijí v dnešním světě, proto musí být součástí základního vzdělávání a je důležitá i pro všechny dospělé, kteří žijí v dnešní době.

Jaké obavy mají dnešní žáci?

Já to vnímám tak, že jsou hodně plni obav – často se setkávám s obavami z budoucnosti týkající se klimatické změny, technologického vývoje, často slyším o strachu z třetí světové války.

A jak lze třeba téma války ve třídě uchopit?

Lze se k němu dostat skrz transparentní kruhovou komunikaci, kde vytváříme bezpečný prostor pro pravdu, autenticitu a nehodnocení. Dokážu si představit, že tato jednoduchá technika se vypořádá i s takto náročným tématem.

Jak probíhá transparentní kruhová komunikace?

V mém pojetí vypadá tak, že si každé ráno sedneme s dětmi do kruhu. Zapálíme si svíčku, což není nutná podmínka, ale děti to mají rády. A u mě ve třídě už vědí, že nastal čas, kdy mohou sdílet to, co zrovna potřebují. U této formy komunikace je několik důležitých vodítek. První spočívá v tom, že vždy mluvím v první osobě a vztahuji téma k svému prožívání. Mluvím „Já“. Ostatní nehodnotím, nesnižuji odpovědi druhých a nejdůležitější vodítko je, že to, co se řekne v kruhu, se nevynáší ven. Důležitou pomůckou je mluvící předmět, který funguje tak, že kdo jej má, ten mluví a sám si určuje délku své řeči, která skončí v momentu, kdy předmět předá dál. Zároveň umožňuje i to, aby si ho žák jen vzal a mlčel. I takový moment může být pro třídu silný, nikam se neženou, čekám na ten správný okamžik.

A co se tím žák učí, když si vezme mluvící předmět a mlčí?

Učí se to, že je úplně v pořádku být tiho. Ve škole máme mnohdy pocit, že musíme neustále rychle reagovat. Učí se, že si může počkat na to, až přijde pravý čas na jeho odpověď, a také to,

Co nejsilnějšího jste jako pedagožka v kruhu zažila?

Nedávno jsme s dětmi probírali, co pro nás znamená úspěch. A jedna holčička se svěřila, že pro ni by byl úspěch, kdyby s jinou spolužačkou zůstaly dlouho kamarádky a měly se stále rády. A to jsou momenty, kdy jsem překvapená, jak jsou děti vnímavé, kolik z nás by toto označilo za úspěch? Jakou my máme představu o tom, kdo je úspěšný? Většinou je spjata s penězi nebo mocí, žádné z těch dětí to tak nemělo.

Jaká témata s dětmi dále vkládáte do výuky? Co myslíte, že pomáhá v budování bezpečného prostředí ve škole?

Jsme hodně zaměřeni na charakterovou výchovu a výchovu k odolnosti, snažíme se, aby děti zažívaly a onaly „dobro“. Nedávno jsme absolvovali seminář Komenský – Z minusu na plus, děti hodně inspiroval jeho život a dílo *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. A jako úkol jsme si zadali dokončit tuto nápravu a vymyslet aktivity, kterými můžeme změnit své okolí. A jedním z nápadů, který od žáků zazněl, bylo hraní her se seniory. Nejen proto, aby se necítili osamělí, ale hlavně proto, aby si připomněli, jak si uměli v dětství hrát, protože na to už možná zapomněli. Já to vnímám jako vzkaz i do našich škol, obecně si myslím, že bychom si s dětmi měli i ve škole mnohem více hrát nebo je nechat hrát si svobodně, četla jsem zrovna studii, která dokazuje, jak svobodná hra venku pro děti hodně znamená a jak ji zanedbáváme. Sama jsem s rodinou absolvovala týden plný her, ve stanu, bez mobilů, s hudbou a táborákem, zajišťovali ho manželé Weberovi a Marcel Jakuboví, který nabízí hry pro rodiny a do škol, vidím v tom velký potenciál a vřele doporučuji. ■

CO SI PŘEČÍST

Studie o nedostatku svobodné hry jako příčiny nárůstu duševních poruch dětí a mládeže: *The 10 Most Significant Education Studies of 2023 | Edutopia 7. A NEW THEORY ABOUT THE TEEN MENTAL HEALTH CRISIS*

že někdy je dobře mlčet. A také se učí zvládat pozornost druhých.

Jak dlouho trvá, než si děti na takový rituál zvyknou?

Z mé zkušenosti to byly zhruba dva měsíce, než plně využily bezpečný prostor a čas pro sdílení vlastních obsahů. Ale dnes je to jedna z oblíbených aktivit a i kluci, kteří dříve pobíhali a neuměli se zklidnit, se do této aktivity rádi zapojují. Občas jim k tomu v ruce pomáhá senzomotorická pomůcka, která je u nás vždy dovolena, vnímám u nich výrazný posun ve zklidnění.

Umím si představit, že to funguje dobře na malé komunitní škole, ale lze to přenést i na velkou státní školu?

Vím, že je možné tuto aktivitu dělat s třídou, kde je dvacet žáků. Na jedné akci pro rodiny s dětmi byl kruh s 80 lidmi. Musí se tomu trochu uzpůsobit její

zadání, třeba říkat jen slova, asociace k tématu, ale jde to. Když je asistent, tak je možné třídu rozdělit na dva kruhy. Dá se také rozdělovat na triády, když už žáci techniku ovládají. Ale věnovat tomu ten čas a prostor, minimálně třeba ze začátku týdne, aby dítě mohlo odložit obsah, se kterým do třídy z víkendu přišlo, a naladilo se na výuku, se vyplatí a řada učitelů si to dnes již uvědomuje a kruhy jsou samozřejmě součástí dne.

Pomáhá to i vám v učitelské roli?

Samozřejmě. Já se u toho také uklidňuji a vnímám kruhy i jako příležitost, kdy můžu dětem nasdílet své vnitřní obsahy, třeba to, že mě zrovna ten den bolí hlava, a budu tak ráda za jejich pomoc při výuce. Více se s žáky začínáme vnímat jako lidské bytosti a to přispívá k důvěře ve vztahu a k hladkému průběhu výuky.

Připravil: Libor Hruška / Foto: Archiv

Pětadvacet stejných „robotů“ bych ve třídě nechtěla

ANDREA TLÁSKALOVÁ UČÍ NA PRVNÍM STUPNI V ZÁKLADNÍ ŠKOLE J. V. SLÁDKA ZBIROH A ZÁROVEŇ PŮSOBÍ JAKO VÝCHOVNÁ PORADKYNĚ A SPECIÁLNÍ PEDAGOŽKA. RÁDA S DĚTMI PRACUJE VE SKUPINÁCH. A NA ČERSTVÉM VZDUCHU.

Práce s dětmi v heterogenní, pestré třídě? Víte, co... To je moje celoživotní téma, už moje diplomka na pražské pedagogické fakultě se věnovala tomu, že každé dítě potřebuje speciální přístup. Učím na prvním stupni a ve třídě mám 25 dětí – nadaného žáka z Ukrajiny, tři děti s podpůrnými opatřeními druhého stupně i několik nadprůměrně šikovných dětí. A kdyby to bylo jinak, ani by mě to nebavilo. 25 stejných „robotů“ bych ve třídě mít nechtěla. Už proto, že s dětmi ráda pracuji ve skupinách, a tam je výhodné, když je každé dítě jiné.

Má to samozřejmě své limity, ale za 23 let praxe jsem zažila jenom dva případy žáků, když už ta jejich porucha byla moc a negativně ovlivňovala dynamiku třídy. Dětem je samozřejmě někdy složité odlišnost vysvětlit. Základ

je o tom s nimi mluvit hned od začátku. Vysvětlovat jim, že každý jsme jiný a každý vyniká v něčem jiném, ale také, že je normální, že někomu v kolektivu někdo sedí a jiný zas ne. Nemusí se všechny kamarádit, měly by ale umět spolupracovat a nikdy by nikomu neměly ubližovat. Paradoxně to lépe pochopí v případě dítěte, jehož hendikep je výraznější a na první pohled srozumitelný. Mají v sobě přirozený smysl pro spravedlnost, dítěti často spolužáci sami pomáhají.

Mým velkým trumfem je velká výuková zahrada a také fakt, že za humny nám začíná CHKO Křivoklátsko. Školní zahradu jsme před lety začali budovat přímo s dětmi. Vše jsme dělali na kolena, takže jsme si k ní utvořili úžasný vztah. Venku neučím jen předměty,

Andrea Tláskalová

Vystudovala obor učitelství pro 1. stupeň na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy a později také speciální pedagogiku. Je rovněž absolventkou České zemědělské univerzity v Praze, oboru zootechnik. Po rodičovské dovolené nastoupila do Základní školy J. V. Sládka ve Zbirohu. V roce 2017 byla druhá v soutěži zaměřené na podporu učitelské profese Global Teacher Prize CZ. Během koronavirové pandemie byla jednou z tváří televizního pořadu Učitelka.

u kterých by se to nabízelo, ale například také informatiku nebo matematiku. Je krásně vidět, že i žáci, kteří nejsou ve třídě tak úplně úspěšní a jsou – jak to říct? – trochu schoulenější, venku ožijí a začnou i učivo lépe chápat. Různým dětem vyhovují různé styly učení. Na zahradu chodíme často i v zimě. Když napadne lehký poprašek sněhu, učíme se venku třeba zmiňovanou matematiku. Načrtne si čtverec, obdélník, úhlopříčky nebo zlomíme klacek a probíráme zlomky. Děti vidí příklady přímo v praxi. V zimě vyrážíme na zahradu především na popud dětí, protože, já se přiznám, jsem trochu zimomřivější. Myslím, že i kvůli venkovním hodinám mám fajn třídu. Děti jsou k sobě kamarádštější a také dlouhodobě méně nemocné. Podle tabulek jsme suverénně nejzdravější třída ze všech.

Na Základní škole J. V. Sládka jsem také byla u zrodu školního poradenského pracoviště, kde působím jako výchovná poradkyně a speciální pedagožka. V týmu máme i kariérovou poradkyni, preventistku a konečně ze šablony i školní psychologku. Duševní zdraví dětí je nyní velké téma, čímž se obratem vracím k tématu přírody. Je to samozřejmě jen malý dílek do skládačky, ale vyzorovala jsem, jak je pro dnešní děti důležité, moci se o něco živého starat. Venku máme morčata a vevnitř alespoň – aby to nevadilo alergikům – nechlupatá zvířata. Třeba pakobylky. ■

V něčem nestačím už druhákům

Text: Zdeňka Chocholoušková

TEREZA MARTÍNKOVÁ PŮSOBÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE NÁMĚSTÍ CURIEOVÝCH V PRAZE 1, KTERÁ SE SPECIALIZUJE NA PRÁCI S NADANÝMI ŽÁKY. DOBŘE SE TU ALE MUSÍ CÍTIT I VŠICHNI OSTATNÍ. JAK SE JÍ DAŘÍ KROTIT AMBICE RODIČŮ A CO DĚTEM ODPOVÍDÁ NA OTÁZKU: „A TOHLE VY NEVÍTE, JAK MŮŽETE BÝT UČITELKA?!”

Jaká byla vaše cesta k učitelské profesi?

Studovala jsem pedagogickou fakultu, ale byla jsem rozhodnutá, že učitelské povolání nikdy dělat nebudu. Na základní škole – kde působím dodnes – se ale zrovna uvolnilo místo češtináře, tak jsem to šla zkusit. A zjis-

tila jsem, že to je mnohokrát lepší práce než jakákoliv jiná, že je to něco, u čeho asi možná zůstanu.

Kdo vám pomáhal v začátcích?

Já jsem asi měla obrovské štěstí na kolegyně, se kterými jsem začínala. Byly to hodně zkušené paní učitelky, které mi radily: „Zapomeň na většinu toho, co ses naučila z oboru, a soustřeď se na to, co potřebují děti!” To je něco, co mě vlastně provází celou mou pedagogickou kariérou. Byť se tehdy o nějaké konstruktivistické pedagogice vůbec nikde nemluvilo, tak mě k tomu ty opravdu zkušené kolegyně vedly. O nějakých zónách nejbližšího vývoje mi určitě nevyprávěly, ale pamatuju si věty: „Děti musí být v pohodě. Netlač na ně! Poslouchej, co ti říkají!”

Kdy se ve vašem profesním životě poprvé objevilo téma podpory žáků nadaných v rozumových oblastech?

Na naší škole běžela už na přelomu tisíciletí péče o děti s nějakou specifickou vzdělávací potřebou – individuální práce, práce v menších skupinkách – a já viděla, že to funguje. Bylo to něco, co mě lákalo vyzkoušet i v těch větších třídách. Pokusit se děti rozdělit, pokusit se přijít na to, co je pro ně fajn a co jim pomáhá. Naše škola byla v té době poměrně maličká. Měli jsme asi 250 žáků

a říkali jsme si, že máme šanci nějak se odlišit, vymyslet něco, co by přitáhlo děti a rodiče. Umíme se věnovat jedné skupině dětí, tak co kdybychom si našli i další, přemýšleli jsme. Měli jsme tenkrát velmi dobrou – nebo spíš skvělou – paní ředitelku, a jí napadlo, že existuje skupina, které se ve vzdělávání moc pozornosti nevěnuje, protože vlastně zdánlivě nic nepotřebuje. A to jsou děti rychlé, šikovné, bystré a nadané. Z toho začala krystalizovat nějaká vize, myšlenka toho, jak pracovat s dětmi, kterým když se budeme věnovat trošičku jinak, tak se raketově posunou. Takže to byl první krok k nadaným.

Od roku 2013 jste ředitelkou školy. Nechodí k vám jen nadaní žáci, je spádová pro Prahu 1. Jak to máte nastavené, aby se v ní cítil dobře každý?

Naším cílem samozřejmě je, aby se tu cítili dobře všichni žáci. Bez ohledu na to, jestli mají nějakou jinou potřebu než ostatní. U nás ve škole je běžné, že se děti dělí na skupinky napříč ročníkem – ať už je to na angličtinu, nebo jsou to děti s odlišným mateřským jazykem, které mají nějakou

potřebu zvýšené výuky češtiny, nebo jsou to děti s nějakou jinou vzdělávací potřebou a docházejí na speciálně pedagogické lekce, a nebo jsou to právě děti nadané. Pro děti je přirozené změnit skupinu, protože zrovna tahle jim z nějakého důvodu nevyhovuje, už pro ně není přínosná. Už nechci chodit na matematiku s ostatními nadanými, protože mi to nic nepřináší, a naopak strašně rád budu chodit na češtinu, protože tam jsem úplně ve svém živlu. Vždycky umožňujeme dětem – ve spo-

Pro děti je přirozené změnit skupinu, když jim nevyhovuje.

Tereza Martínková

Vystudovala Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy, obor český jazyk – dějepis pro základní a střední školy. Od svých pedagogických začátků v roce 1998 působí stále v jedné škole – na náměstí Curieových v Praze. Vystřídala tam několik pozic, vyzkoušela si krátce i práci vychovatelky školní družiny. Od roku 2013 je ředitelkou školy. Kromě češtiny a dějepisu učí v programu vzdělávání mimořádně nadaných literární výchovu a nauku o světě. Za své velké téma považuje rozvoj čtenářství a čtenářských a pisatelských dovedností, aktuálně i využívání MIU (metody instrumentálního uvědomování), založené na práci R. Feuersteina, v kognitivním i osobnostním rozvoji žáků.

luprací s rodiči i učiteli – aby si svoji cestu modelovaly do jisté míry samy. A přestože jsme státní škola, tak v rámci povinných a disponibilních hodin vždycky vytváříme takový prostor, aby děti byly na jednu stranu s vrstevníky v kmenové třídě a na druhou stranu měly možnost potkávat se s těmi intelektovými vrstevníky v nějaké specifické skupince. Ta vždycky zohledňuje to, co v danou chvíli děti potřebují.

Občas slyšíme, že každý rodič má pocit, že jeho dítě je to nejnadanější a potřebuje být pořád v té nejrychlejší skupině. Jak s rodiči pracujete? Umí si děti například samy obhájit, pro jakou skupinu se rozhodly?

Určitě je to tak, že my děti vedeme k realistickému sebehodnocení a sebepoznání. To je jedno z témat, na kterých hodně pracujeme. Učíme etickou výchovu od první třídy, která je zaměřená na osobnostní výchovu a osobnostní růst, ale i vnímání potřeb ostatních a respektování jejich názoru. A stejně přistupujeme i k rodičům. Určitě jsou rodiče, kteří

JAK PRACUJÍ S NADANÝMI

Program vzdělávání pro mimořádně nadané žáky v rozumových oblastech na Základní škole náměstí Curieových vychází z myšlenek školního vzdělávacího programu Šance. Nadaní žáci jsou na prvním stupni integrováni do kmenových tříd a na určité předměty jsou vyčleňováni do skupinky napříč ročníkem. Do této skupinky jsou zařazováni na základě schválené žádosti zákonných zástupců žáka a odborného posudku odpovídajícího školského poradenského zařízení. Základní škola náměstí Curieových se nadaným systematicky věnuje od roku 2006.

nejdou v daný okamžik spokojení. Určitě já jako ředitelka školy jsem zažila mnohokrát, že jsme byli v nějakém velkém nesouladu s rodiči, ale vždycky to nakonec dobře dopadlo v tom smyslu, že jsme se dohodli na tom, co je pro dítě nejdůležitější. A že někdy ta cesta k dohodě byla opravdu hodně dlouhá a trvalo nám, než jsme si s rodičem vyjasnili, jak to jedna i druhá strana má. Ale my jsme obecně ve škole zvyklí otevřeně mluvit s dětmi i s rodiči a vysvětlovat si naše postoje a pozice.

Jaký formát mají třídní schůzky?

My takové ty klasické třídní schůzky míváme zpravidla jenom na začátku školního roku. Potom míváme konzultace – my jim říkáme tripartity, jinde se používá termín triády –, kdy na hodnocení ve čtvrtletí přichází rodič i s dítětem. Pokud jsou to děti ze skupinek nadaných, tak buď přichází ke dvěma učitelům zároveň, nebo na střídačku a mluvíme o tom, jak se děti cítí, jak se jim nedaří, co se jim daří, co se jim nedaří, co mohou udělat pro to,

aby se jim dařilo lépe, aby se lépe cítily, a co proto můžeme udělat my jako učitelé. Na druhou stranu se ptáme, co pro to mohou udělat rodiče, jak se oni mohou zapojit. Je to o dialogu, je to o komunikaci, je to o tom, věnovat se spolupráci s rodiči. Vždy se jim snažíme vysvětlit, že pro nás je nejdůležitější zájem dítěte.

Pedagogové mají často obavu z toho, jestli jim nadaní žáci nepřerostou přes hlavu, nebudou v daném oboru umět víc než oni. Co s tím?

Je to tak, že vás přeskochí už druhák v nějakém úzkém oboru, a to je pro učitele opravdu hodně těžké přiznat si, že neumím tolik a nemám takové znalosti jako to dítě, které sedí přede mnou a má tři různé typy vady řeči a je opravdu malinkatý. (smích) Ano, je potřeba se na to připravit, a ne všichni kolegové to dobře snášejí. Učitel si musí přehodit myšlení v tom, že není majitelem informací, ale průvodcem na cestě. Když mi třeba třeták říká: „A vy to jako nevíte?“ ještě s tím patřičným tónem: „Jak můžete být učitelka, že tohle nevíte?!“, tak já většinou říkám, že nevím a potřebujeme to zjistit společně. Takže velmi rychle beru do ruky tablet, telefon, počítač nebo encyklopedii a tu informaci hledáme společně. Já děti učím, že je v pořádku něco nevědět, ale je škoda neumět si to najít. Takže na to se opravdu člověk musí připravit, že spoustu věcí neví a že děti kladou otázky tak do hloubky nebo z takové šíře oborů, že jim opravdu nejsme schopní stačit. A já dětem vysvětluji, protože učím tyhle skupinky, že já je můžu provést a nasměrovat, ale určitě jim na všechno neodpovím, protože spoustu věcí prostě nevím, což je v pořádku.

Naše společnost je orientovaná hodně výkonově a často je to tak, že školy nadané žáky posílají na jednu soutěž za druhou. Jaký na to máte pohled vy?

My našim nadaným účast v různých soutěžích umožňujeme, ale rozhodně je k tomu nenutíme. Protože máme děti, které nejsou výkonově zaměřené a nechtějí být první a nejlepší, ale chtějí odvést tu nejlepší práci, kterou můžou. Vybavuje se mi holčička, která pracuje z pohledu běžného učitele

velmi, velmi pomalu. Ale ona si ty věci promýšlí a pak je dělá už na té nejvyšší možné úrovni. Velmi často tahle malá princeznička vypadá tak, že nic nedělá, protože se zahledí úplně mimo čas a prostor a pak začne pomaličku psát. Ale to, co napíše, je obsahově i formálně tak skvělé, že to nepotřebuje vůbec žádnou korekci. A naopak mi naskakuje obrázek chlapečka, který šestapadesátkrát tu věc předělá, než je dokonalá. Rád pracuje s tvary, takže je schopen začít tak, že buduje kostičku, a z ní se ale stane kostička pro psa a nakonec z toho bude nejspíš ještě něco úplně jiného. Myšlenky má tak bohaté a široké, že ho provedou celým příběhem.

Ale, jak říkáte, nemají potřebu s nikým soutěžit. Tlačit je do soutěží tedy nedává smysl...

Přesně tak, já nemůžu tlačit na to, abych řekla: „Ty půjdeš na soutěž z matematiky a ty napíšeš nějaký úplně geniální literární text!“ Ale obě tyhle děti mají světu co dát, a to si myslím, že je úkolem učitelů – poskytnout jim prostor, aby se jejich potenciál projevil v tom nejlepší a nejširším možném účinku.

CO SI PŘEČÍST

Čtu hodně a v podstatě všechno, co mi přijde pod ruku. Pro relax sáhnou po fantasy a sci-fi. A nejen po té kvalitní, „dobrý“ pokleslý kus je super parťák k lenošení. V poslední době jsem v profesní oblasti objevila knížku Jana Vody *Jaký leader chcete být?* a text Lenky Felcmanové *Wellbeing ve škole: Jak na pozitivní přístup k učení i k životu* (dostupný on-line). Jako dějepisárku mě oslovila kniha Theodora Papakostase *O starém Řecku ve výtahu*.

CO SLEDOVAT NA SÍTÍCH

Na sociálních sítích sleduji facebookovou skupinu Učitelé+, na webu a Instagramu profil Tři učitelky (www.triucitelky.cz; @tri.ucitelky) a pro literární inspiraci instagramový profil Petry Schwarzové Žallmanové @opicimatka, která se věnuje knihám (nejen pro děti) a propagaci čtenářství vůbec.

POSLOUCHEJTE NÁŠ PODCAST

Rozhovor je ochutnávkou z nové podcastové řady Národního pedagogického institutu České republiky (NPI ČR) EduRevue: Mezi námi. Přinášíme příběhy o odvážné cestě změny vlastního přístupu k učení, k řízení školy a k dalším pedagogickým rolím. Do křesla moderátorů usedají experti z okruhu NPI ČR a sami si vybírají své inspirativní hosty. Terezu Martínkovou (vpravo) si do studia pozvala Zdeňka Chocholoušková, která se v NPI ČR věnuje právě tématu nadaných žáků a jejich podpory. Rozhovor s ní čtěte na stranách 40 až 41.

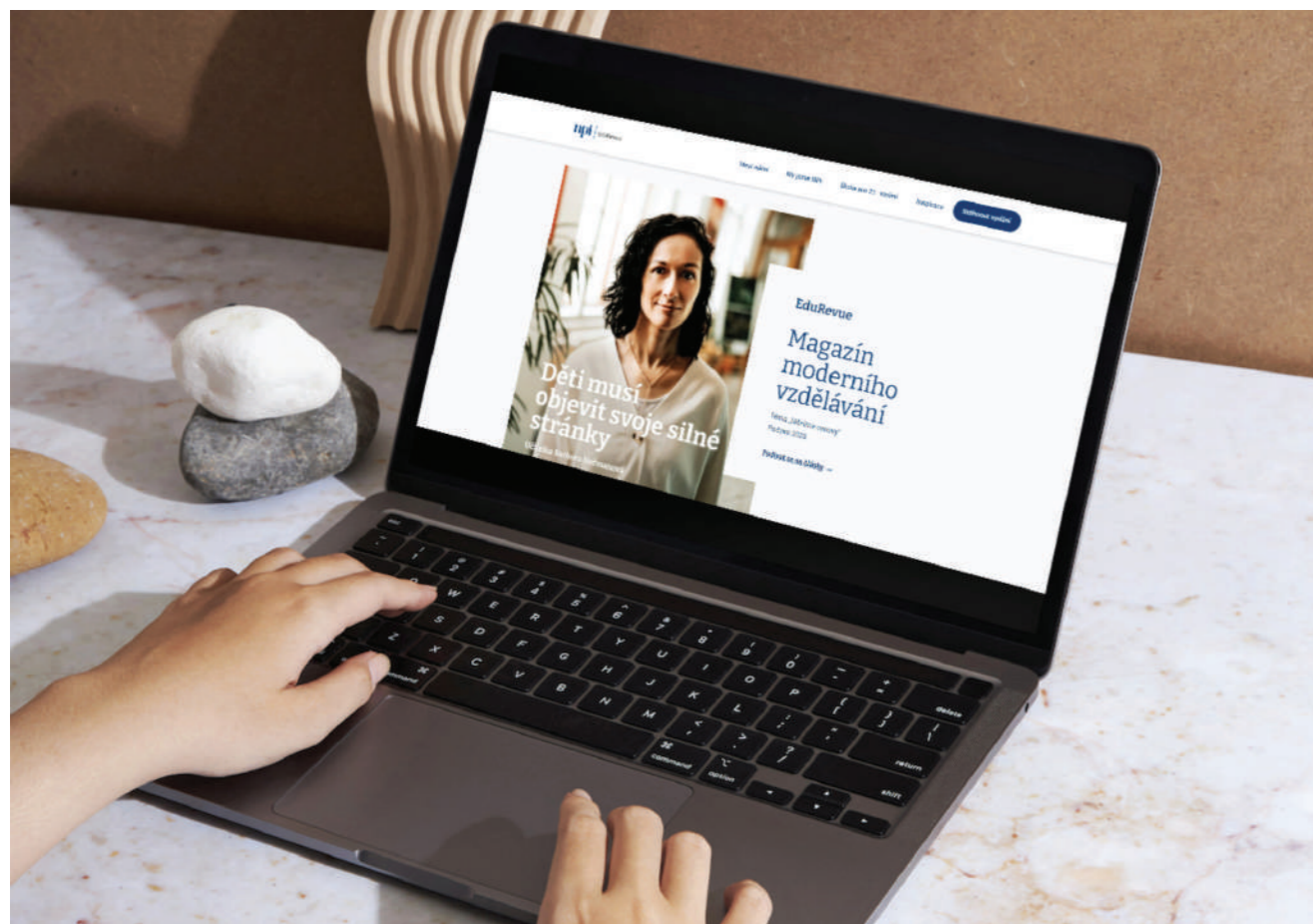
Celý rozhovor s Terezou Martínkovou si poslechněte zde:

Rozhovor zde
edurevue.npi.cz

Tereza Martínková (vpravo) a Zdeňka Chocholoušková z NPI ČR ve studiu

Ještě více obsahu na edurevue.npi.cz

- » více autorských textů a inspirativních rozhovorů
- » podcastová řada Mezi námi, která přináší příběhy o odvážné cestě změny vlastního přístupu k učení, k řízení školy a k dalším pedagogickým rolím

Debatujte s námi

EduRevue je hrdým mediálním partnerem debat, které pořádá Statutární město Ostrava v rámci strategie Talent City ve spolupráci s Centrem PANT a Národním pedagogickým institutem ČR.

8. února » debata Zapojuje všechny
4. dubna » debata Vedeme školu

Živý stream akce sledujte na YouTube kanálu Centra PANT.

Více na
www.youtube.com

Foto: Archiv

Digitální technologie pomáhají růst všem dětem bez rozdílu

Text: **Tomáš Matoušek**

PRO NĚKTERÉ ŠKOLY JSOU DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE ZATÍM STRAŠÁKEM. TO OVŠEM NEPLATÍ O ZÁKLADNÍ ŠKOLE V LUDGEŘOVICÍCH U OSTRAVY, JEJÍŽ ŘEDITEL KAREL MORIC VĚŘÍ, ŽE BRZY BUDOU SUPLOVAT I ROLI KLASICKÝCH UČEBNIC.

V každé třídě pracují učitelé s heterogenními kolektivy – mají tam nadané děti, pak děti, řekněme, v průměru, děti, které látku zvládají po intenzivnější domácí přípravě, a také děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Jak mohou v takovýchto kolektivech technologie pomoci?

U dětí se speciálními vzdělávacími potřebami vidím, že technologie pomáhají výrazně. V momentě, kdy máte ve třídě 24 žáků, práce paní učitelky není úplně jednoduchá. V momentě, kdy vysvětluje

novou látku, tak skupinka šikovnějších nebo nadaných žáků má už hotovo. V momentě, kdyby dalších patnáct minut nepracovali, jsou to ti, kteří budou vyušovat. V okamžiku, kdy má paní učitelka k dispozici tablet nebo počítač, dá těmto žákům vyšší level. Práci, na které oni dál mohou pracovat. Například jim může zadat, aby vytvořili Kahoot pro své spolužáky, že si ho dají další den jako rozvíčku coby opakování dané látky. Je to pro ně zábava, tvoří to pro spolužáky, tak se snaží vymyslet

špeky. Jsou zapálení, nenudí se a ona má čas se věnovat skupině, která potřebuje danou látku vysvětlit víc. Aby to mohlo fungovat, musí být paní učitelka edukovaná, musí vědět, jak na to. Potřebuje také zásobu aplikací, být kreativní a vědět, co, jak v tu chvíli uplatnit.

Daří se to vašim učitelům, nebo s tím bojují?

Snažíme se o to, největší rozdíly jsou na nižším stupni, kdy se to začíná ve třídě lámat výkonnostně. Neříkám, že jedeme na sto procent, ale vidím u učitelů snahu práci rozčleňovat, pořád máme prostor ke zlepšení.

Na druhou stranu práce pro nadané žáky vyžaduje ještě extra přípravu.

Karel Moric vede školu sedm let.

DIGITALIZACE VE VZDĚLÁVÁNÍ

Vše o podpoře NPI ČR při zavádění nové informatiky a digitálních kompetencí do výuky najdete na:

revize.edu.cz

Kolik času tato aktivita vašim pedagogům zabere?

Jsem rád, že u nás učitelé mezi sebou sdílí nejrůznější materiály v rámci ročníků. Pro začínající učitele je to těžké, ale zkušenější kantoři mají už nakupené množství materiálů.

Máte pocit, že digitální technologie mohou smazávat nerovnosti ve třídě, že mohou pomoci i dětem s nějakým druhem postižení či sníženou schopností se učit?

Určitě jim může chvíli nějakým způsobem pomoci. Když vidíme sociální aspekt, můžou žáka rozvíjet. Protože v momentě, kdy doma nemá přístup k těmto zařízením a najednou ve škole tu možnost má, může v sobě odhalit skrytý potenciál, který pak dokáže neskutečně rozvíjet. Programováním počínaje. Zásadní je dostat příležitost. Pokud se technika používá správně, může pomáhat i dětem se specifickými poruchami učení. Existuje spousta nejrůznějších cvičení. Samozřejmě záleží ve velké míře na domácí přípravě. Třeba když rodiče nejsou kovaní v jazycích, i zde může digitální technologie pomáhat. Žák může trénovat jazyk, pracovat se svojí dysgrafií a podobně. Když bude denně něco dělat, tak mu

to může pomoci v jeho rozvoji. Bude se pak cítit komfortněji, posune se výš.

Velkým tématem je i umělá inteligence, která v poslední době udělala velký pokrok. Hlavně v generativní části. Jak k AI přistupujete na vaší škole?

Zhruba před tři čtvrtě rokem jsme na ni měli školení, na kterém jsme se s ní seznámili. Chci, aby v letošním roce došlo k progresu využívání AI našimi učiteli. Nyní je boom aplikací, které vytváří texty, obrázky nebo slohovky, takže cítím, že v této oblasti potřebujeme naše pedagogy zase edukovat a posunout. Aby nešli v bláhovém světě, že se jich to netýká a že to žáci nepoužívají. Chceme dětem ukázat, že tady něco takového je. V následujících letech to ještě bude velké téma celého školství, jak to uchopit, pracovat s tím, jestli ji žáci mohou používat.

Možná to půjde otočit a vyloženě chtít, aby AI vytvořila text, který by pak děti rozebíraly. Zda to napsal daný autor, o jaké dílo jde, hledat pravopisné a gramatické chyby...

Ano, to jste řekl správně. Jde o jedny z nejlepších příkladů, které jsou. Podobnou aktivitu jsem viděl v hodině u čtvrtáků, kteří se snažili umělou inte-

ligenci nacytat, kde udělá chybu třeba ve vyjmenovaných slovech. Neuvěřitelně je to bavilo, snažili se a sem tam chybku skutečně našli.

Jak jste na tom vůbec se zaváděním ICT revizí ve vaší škole a celkově s přístupem k digitálním technologiím?

Naše škola se dlouhodobě zaměřuje na smysluplné začleňování digitálních technologií do výuky. První iPady jsme nakoupili už v roce 2012. Samozřejmě jsme ušli kus cesty, protože jsme se prokousávali porodními bolestmi. Nejdříve jsme se učili spravovat první kusy této techniky, nastavovali jsme si pravidla pro používání, systém výpůjčky, nákupy a práce kolegů s nimi. Cesta zprvu nebyla lehká i vzhledem k tomu, jak se neustále navyšoval počet žáků a pedagogického sboru, ale vytrvali jsme. Přikupovali jsme techniku a vybavili jimi pedagogy. Viděli jsme, že když ji máme jenom pro žáky, ale učitel takové zařízení nemá doma, nemá si to jak připravit, tak je problém. V první řadě jsme proto vybavili pedagogy, vzdělávali je, učili je s technikou pracovat. V tuto chvíli máme přibližně 140 iPadů. Začali jsme k nim přidávat roboty a podobně, takže se nám naplňování revizí daří, byť je pořád co zlepšovat.

Nijak nezpochybňuji vaše rozhodnutí, ale proč padla volba právě na zařízení od Applu?

Historicky nebyla hromadná správa tabletů od androidu úplně jednoduchá, teď s příchodem verze Google Workspace by to mělo být snazší. Druhou věcí, kterou jsem v tom viděl, je kvalita. Protože věci od Applu prostě fungují. Pro mě bylo strašně důležité dát paní učitelce zařízení, které funguje a obsah si může zrcadlit na tabuli. Vidím to především u kolegyně z prvního stupně, že je iPad nejlepší vzdělávací pomůckou. Rád bych taky dodal, že iPad nepovažuji za drahé zařízení, protože v okamžiku, kdy stojí 10 tisíc korun, paní učitelka ho má čtyři pět let a já o něm prakticky nevím, protože funguje a není potřeba s ním cokoli dělat, tak jsou to pro mě dobře investované peníze. Za další, když se podíváme do kabinetů na jiných školách, jak jsou plné různých map, které stály desítky tisíc korun a jenom tam leží a praší se na ně, tak nevím, jestli jsou to hospodárně použité peníze.

Vaše škola je specifická i tím, že učitelům kromě iPadů dáváte rovnou i MacBooky. Máte pouze zařízení od Applu, nebo si učitelé smí vybrat?

Dávám kantorům vybrat, zda chtějí mít klasické zařízení s Windows – mám na škole asi pět procent takových kolegů. Zbytek si většinou vezme MacBook. Máme ale i Chromebooky. Jsem rád, že se žáci naučí pracovat na různých platformách, protože nevíme, na čem budou pracovat v budoucnu. Nyní dotahujeme, abychom měli normálně program Office 365 přes internet, a ne nainstalovanou pevnou verzi. A to, jestli poté pracují na Chromebooku, nebo MacBooku, je mi pak jedno. Protože pracují v prostředí, které jsme k tomu určili. Vidím ale velký rozdíl mezi oběma zařízeními...

Povídejte.

Žák se přihlásí na iPad, je na svém e-mailu, fotí fotky. A co se stává, zůstávají přihlášení na svém účtu a hrozí zneužití. Kdežto u Chromebooku se

přihlásí svým školním účtem, pracují. A v momentě, kdy ho zavře, tak se po žákovi vše smaže a odhlásí se, což je super. Jinak se nám iPady velmi osvědčily, nosíme je pořád do jakékoliv třídy a z každé jsme schopni udělat IT učebnu. Jediná nevýhoda je v tom odhlašování.

Na mnoha školách, ačkoliv dochází k obměně techniky, je stále pravidlem, že učitelé mají starou nefunkční techniku. Můžete poradit, jak mít také tak moderně vybavenou školu?

Často slyším, jak se nám to podařilo. A já odpovídám, že šikovný ředitel ty peníze dokáže získat díky nejrůznějším projektům. My jsme asi 70 procent techniky získali díky projektům, které dlouhodobě děláme. Ale je to dáno i tím, že jsme měli vystoupení na konferencích a tak podobně. Musím zaklepat, máme dobrého zřizovatele, který toto všechno vidí a dává nám finance. Díky tomu dokážeme obměňovat techniku napříč školou. Není to proto tak, že by půlka sboru měla novou techniku a půlka starou. Obzvlášť v dnešní době v rámci informatiky a všeho, co se děje, je důležité, aby učitelé měli fungující techniku. Prakticky všechno jedeme online – ať jde o žakovské knížky, týdenní plány a všechno ostatní. Je důležité, aby učitelé měli správně fungující techniku.

Rozumím tomu, že u vás digitální technologie mají dlouholetou tradici.

Jak se vám daří techniku začleňovat do výuky v jednotlivých předmětech?

Například máme napříč školou a jednotlivými

ročníky digitální portfolio žáků See-saw. Jedeme to s žáky od první třídy a my i rodiče vidíme progres dětí. Ale je to také o lidech, protože kdybych řekl, že sto procent našich pedagogických pracovníků využívá všechny aplikace naplno, lhal bych. Několik let jsme stoupali, někde se dostali a teď cítím, že třeba jeden dva roky jedeme na nějaké vlně. Budeme potřebovat se zase někde dál posunout. Trochu tam musí být i tlak a chuť ředitele přinášet

Karel Moric

Na základní škole v Ludgeřovicích je od svých učitelských začátků, po třech letech se stal zástupcem ředitele. Posledních sedm let školu vede z pozice ředitele. K technologiím má blízko i díky skutečnosti, že byl jeho otec programátor. Základní škola má celkem 600 žáků, mateřská škola dalších 122 dětí. Celkem škola disponuje čtyřmi budovami a má sto zaměstnanců.

do školy změny. Proto u nás žáci od sedmé třídy už píšou slohovky přímo na počítači, nepíšou je ručně. Do budoucna už nikdo nebude psát životopis rukou. Je dobré je to proto naučit tímto způsobem, stejně tak se deváťáci učí vytvořit si Europass. Můžeme se bavit o AI, jak to do budoucna ještě bude se slohovkami, ale pořád je tam určitá kreativita, přemýšlení žáků. A také, jak se dokáží určitým stylistickým způsobem vyjádřit. Do matematiky se snažíme zapojovat roboty na logické přemýšlení, v přírodních vědách zapojujeme čidla a chceme, aby žáci dělali pokusy. Pro mě není chemie, když budu promítat pokus na videu. Samozřejmě musí proběhnout vysvětlení, ale chci, aby si to vyzkoušeli.

Nedávno jsem se zúčastnil setkání účastníků programu Ředitel naživo a jedna paní zástupkyně zmiňovala, že i u nich jedou digitální technologie naplno. Ale vedla k tomu trnitá cesta – aby k takovému výsledku došli, muselo nastat mnoho personálních změn. Jak to řešíte u vás?

Náš pedagogický sbor má průměr kolem 40 let, takže patří mezi ty mladší. Ale neřekl bych, že je to věkem. Mám kolegyně, řekněme 40+, které velmi jedou v digitálních technologiích, používají je nadměrně. A třeba u mladších kolegů, kteří k nám zrovna nastoupili z vysoké školy, zatím nevidím, že by přišli a měli s technikou naplno pracovat. Začíná se to ale zlepšovat. I ministerstvo už chápe,

ZŠ Ludgeřovice má 600 žáků.

že je potřeba zapracovat na schopnostech začínajících učitelů. Protože my jim pak musíme předávat naše know-how a dovdělat je. Jak říkala vámi zmiňovaná paní zástupkyně, nebylo to jednoduché. Já začínal sám, potom jsem k sobě měl dva nadšence pro technologie a tam je velmi důležitá podpora vedení. Ne že bude ty nadšené ubíjet. Je potřeba tyto lidi podpořit, u nás ta podpora hodně byla.

Máte taktiku, jak podpořit zvědavost a zájem učitelů o digitální technologie?

Velmi se nám osvědčily inspirativní dny, kdy jsme se navzájem jeden od druhého obohacovali. Vystupovali jsme s nějakou aplikací před kolegy, účast byla povinná. Vzešlo z toho, že nyní máme plejádu aplikací. Každému sedí jiná, to je fajn, máme to rozmanité. Takže žáci nejedou každou hodinu jenom zprofanovaný Kahoot, ale učitelé mají rozmanité portfolio. Nebylo to u nás na lusknutí prstu, trvalo to několik let, když jsme šli postupně, nabalovali po kouscích jednotlivou techniku a aplikace a učitelé se neustále zdokonalovali v práci s nimi.

Jedna věc je kvalitní vybavení školy technikou, druhá pak znalosti a dovednosti její obsluhy žáky. Mobil a snad i počítač má dnes doma již každý, ale děti často pasivně konzumují obsah namísto skutečné práce s technologiemi. Jak jsou na tom po stránce dovedností?

Je to možná lepší, než to bývalo, ale naše práce je tam velmi nutná. Jak říkáte, často, především v nižších ročnících, hodně konzumují, ale málo, málo vytvářejí. Proto i my jsme si řekli a stanovili si teďka plán. Chci, aby žák v každém ročníku uměl pracovat s určitými aplikacemi. Důvod je jednoduchý. V momentě, kdy učím například zeměpis a chci, aby mi vytvořil výukové video na daný stát, tak jsem musel strávit hodinu vysvětlováním, jak má s danou aplikací pracovat. Dnes je to tak, že se s aplikací naučí pracovat například v rámci informatiky už ve čtvrté nebo páté třídě a v zeměpisu už mu pouze zadám, aby udělal výukové video. Tady máte zelené plátno, běžte to natočit. Zadám jim parametry a netrám čas vysvětlováním. Můžu být rádcem toho, co tam dát. Ale neučím je pracovat se samotnou aplikací.

Děti u vás na škole občas mají povoleno pracovat při výuce i s mobilem. Jak to máte o přestávce, mohou je používat?

Od letošního školního roku to máme tak, že žáci do páté třídy mají telefon o přestávce schovaný. Cítili jsme na to, aby si druháček nebo třetíček během deseti minut zašel na záchod a nachystal si věci. Chceme, aby děti měly sociální kontakt se spolužáky. Samozřejmě když je nějaká situace, že ho má maminka vyzvedávat kvůli doktorovi, stačí říct a nechá si mobil zapnutý. Na vyšším stupni mají mobily i o přestávkách. Jak to bude v násle-

dujícím školním roce, to zatím nevíme. Připravujeme novou strategii. Někteří rodiče se vyjádřili, že by rádi mobily zakázali, ale je to padesát na padesát, uvidíme.

Neuvažovali jste v rámci digitalizace, že byste měli všechny učebnice a pracovní sešity ve své technice a děti by k nim měly přístup i z domova?

Uvažovali, ale zatím nevím, jestli to některé nakladatelství má takto uchopitelné, že by mělo všechny předměty. Používáme Vividbooks, kde je výborně zpracovaná fyzika, chemie a začínají už s matematikou. Je to nádherně zpracované pro učitele a žáci se pod svým kódem dostanou ke cloudu i z domova. Vidím to třeba v zeměpisu, učebnici nepoužíváme už mnoho let, protože každý rok se to nějakým způsobem mění, takže si připravuji prezentace, dávám je do programu Classroom. Líbí se mi systém, jaký jsem měl možnost poznat v Nizozemsku nebo Dánsku. Mají státem deklarované učebnice, takže nemají deset různých nakladatelství jako u nás. V Nizozemsku žák dostane v páté třídě Chromebook a má přístup k učebnicím online i z domova. Tím by hodně odpadlo nošení učebnic. Vidíme to dnes a denně, pak jsou z nich salátová vydání, je problém s obalováním.

Takže byste byl pro to, aby žák úderem páté třídy vyfasoval Chromebook nebo mu ho pořídili rodiče, na kterém by měl vše digitálně?

Ano, ale samozřejmě pořád ve škole bude spousta věcí zachována – budeme pracovat s papírem coby pracovními listy a podobně. Ne všechno nahradí digitální technologie. Ani v Nizozemsku s nimi nepracovali celou hodinu. Například používali digitální učebnice při práci ve skupinkách, to se mi velmi líbilo. ■

CO SLEDOVAT NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH A WEBU

Rozhodně bych doporučil sociální sítě či weby odborníků, jako jsou Slávek Hora, Petra Boháčková nebo Pavel Hodál. Pak sleduji různé učitelské skupiny na Facebooku – Učitelé sobě, případně skupiny pro ředitele.

Připravil: Libor Hruška / Foto: Archiv

Své žáky nyní poznávám z jiné perspektivy

PRO MALÉ DĚTI NABÍZEJÍ ŠKOLY DRUŽINU, CO ALE PRO TY STARŠÍ? NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE V ČESKÉ TŘEBOVÉ MAJÍ OD MINULÉHO ŠKOLNÍHO ROKU NOVOU POZICI – PRACOVNÍK VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT. V ČEM JSOU JEJÍ VÝHODY, POPISUJE UČITELKA ZUZANA JASANSKÁ.

Na Základní škole Nádražní pracuji už skoro třicet let, nastoupila jsem sem po návratu z rodičovské dovolené. Učím matematiku, chemii a angličtinu a nedávno jsem si přibrala ještě jednu funkci. Ve škole vznikla zcela nová pozice – pracovník volnočasových aktivit, a já jsem se jí ujala. Družinu máme jenom do třetí třídy, výjimečně do ní chodí i čtvrtáci, ale co starší děti, z nichž mnoho nemá po vyučování žádnou smysluplnou náplň, žádné kroužky? S těmi nyní můžu pracovat přímo ve škole, buď v knihovně, nebo v tělocvičně. Hrajeme hry, sportujeme, háčkujeme, čteme, ale mohu jim pomoci také s něčím na počítači nebo s domácími úkoly. Jsem vlastně tako-

vá spojka mezi jednotlivými pedagogy nebo asistenty pedagoga a dětmi.

Je mi už osmapadesát, a i když jsou samozřejmě dny, kdy jsem vyčerpaná a mám toho všeho dost, pořád převládá touha učit se novým věcem. Ve školství ani náhodou nemůžete ve čtyřiceti ustrnout a snažit se to nějak doklepat do důchodu. Pořád se jede naplno! Díky nové pozici jsem také měla možnost poznat děti, se kterými se běžně setkávám ve třídě, ze zcela jiné perspektivy. Vždycky jsem bývala spíš taková ta přísná učitelka, ale když posloucháte některé příběhy těch dětí, snažte se jim potom v hodinách mnohem víc naslouchat a pomáhat jim. Máte mnohem větší pochopení, když

Zuzana Jasanská

Vystudovala učitelství matematiky a chemie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a později složila i státnice z anglického jazyka. Koncem osmdesátých let učila na gymnáziu v Lanškrouně a po rodičovské dovolené nastoupila na ZŠ Nádražní v České Třebové. Škola má nyní přes 400 žáků, s částí z nich se Zuzana Jasanská setkává z pozice pracovníce volnočasových aktivit. Dlouhodobě děti vede k tomu, aby četly.

něco nezvládají. Vylepšilo nám to vzájemné vztahy a tuhle zkušenost bych doporučila i všem ostatním kolegům, a když o tom tak přemýšlím, tak i studentům pedagogických fakult.

Přijít k nám po vyučování může opravdu každý, fungujeme formou otevřeného klubu. Většinou se jedná o děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, chodí sem však i žáci se specifickými poruchami učení, kterým mohu věnovat mnohem více péče a pozornosti než v klasických hodinách. A do toho přicházejí také jedničkáři a všechno se to míchá dohromady. Ve volném čase se některé děti projevují úplně jinak než v hodinách, kde mnoho z nich sedí a raději nedělají nic, aby neudělaly chybu a ostatní se jim nesmáli. Tady k vám žáci získají mnohem větší důvěru. A nejen k jednomu učiteli, ale obecně ke škole jako takové. Já se třeba setkala s tím, že teď sami přicházejí s nápady, jak ve škole něco vylepšit.

Pro mě je velkou profesní výzvou také věková heterogenita skupiny. Občas se sejde až třicet dětí, od pátáček po devátáky. Tahle odlišnost je dobrá, protože starší děti mohou pomáhat mladším. Někdy ale mívají komplikované vztahy, občas třeba slychávám, že někdo řekne: „Já dneska nepřijdu, pokud tam bude tenhle nebo tahle.“ Ale na druhou stranu se zas v neformálním prostředí podaří dát některé z těchto dvojic dohromady a jindy vzniknou zcela nová kamarádství. A to je pak krásný pocit. ■

» MY JSME NPI

Podporujeme potenciál každého dítěte

O podpoře, kterou NPI ČR poskytuje při práci s heterogenním kolektivem, jsme mluvili s Andreou Cibulkovou, ředitelkou Odboru podpora žáků, poradenství a společné vzdělávání.

Strana 29 »

Publikace Desatero učitelům ukazuje směr

Vedoucí Oddělení společného vzdělávání NPI ČR Renata Votavová představuje materiál *Desatero úspěšné práce s heterogenní třídou*.

Strana 32 »

Zaměřujeme se na duševní zdraví

Martina Brožková je vedoucí Oddělení poradenství. Velkým tématem, jemuž se nyní se svým týmem věnuje, je duševní zdraví. Žáků i pedagogů.

Strana 34 »

Propojujeme vzdělávací komunity

Učitelé i ředitelé stojí o stáže na jiných školách, které jim umožní nahlédnout pod pokličku, říká koordinátorka krajských pracovišť NPI ČR Bohumila Koblíková.

Strana 36 »

Důležité je sdílení dobré praxe i obav

Halka Smolová Závorová je hlavní garantkou podpory pedagogů pracujících s dětmi/žáky cizinci. NPI ČR se tématu věnuje už od roku 2014.

Strana 38 »

Pečujeme o nadané žáky i o jejich učitele

Zdeňka Chocholoušková působí jako garantka podpory nadání. Co škola získá, když se jí podaří nadané žáky identifikovat a pracovat s nimi?

Strana 40 »

Pomáháme snižovat sociální nerovnosti mezi žáky

Čtyři stovky škol – základních i středních – z celého Česka jsou součástí projektu Podpora rovných příležitostí. Představuje ho jeho manažer Tomáš Machalík.

Strana 42 »

Foto: David Háva

Podporujeme potenciál každého dítěte

Text: Veronika Lucká Loosová

O PODPOŘE NPI ČR, KTEROU POSKYTUJE UČITELŮM A DALŠÍM PEDAGOGICKÝM I NEPEDAGOGICKÝM PRACOVNÍKŮM PŘI PRÁCI S HETEROGENNÍM KOLEKTIVEM, JSME MLUVILI S ANDREOU CIBULKOVOU, ŘEDITELKOU ODBORU PODPORA ŽÁKŮ, PORADENSTVÍ A SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ.

Andrea Cibulková

Absolvovala Pedagogickou fakultu UJEP v Ústí nad Labem a Pedagogickou fakultu UK v Praze. Působila ve školském zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče, pracovala jako učitelka na základní a střední škole. V Národním ústavu pro vzdělávání se následně specializovala na vzdělávací projekty zabývající se podporou pedagogických pracovníků v kontextu inkluzivního vzdělávání. Je členkou Výboru pro vzdělávání Romů při ÚV. V NPI ČR působí na pozici ředitelky odboru Podpora žáků, poradenství a společné vzdělávání.

Kdy jste se poprvé setkala s pojmem heterogenita, heterogenní kolektiv?

Významněji to bylo asi při mém mnohaletém učitelském působení. Doplněvala jsem si další vzdělání na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a v rámci tohoto studia jsem čerpala i inspiraci pro vlastní práci. Pracovala jsem na základní škole při středisku výchovné péče, kde se ve třídě střídali žáci a žákyně různých ročníků a přicházeli z odlišných kmenových škol. Výuka vyžadovala kromě jiného promyšlenou přípravu na každou vyučovací hodinu a zvládnutý management třídy. Byla to pro mne velmi cenná profesní zkušenost; úžasná práce s dětmi a mládeží, která mne dodnes inspiruje. Ale bez ohledu na to, ve které škole nebo ve které době učíte, lze říci, že každá školní třída je heterogenní. Ať už z pohledu genderu, věku, zkušeností, individuálních potřeb a zájmů dítěte, či třeba s ohledem na prostředí, ze kterého dítě do školy přichází.

Zmínila jste individuální přístup, nutnost důkladné přípravy, jak ale by měla

Jeden z mnoha seminářů pořádaných v loňském roce

Natáčení webináře ve studiu NPI ČR

posledních desetiletí rezonuje školskými systémy mnoha zemí. Lze říct, že neexistuje jednotná konceptualizace inkluzivního vzdělávání. Jeden z konceptů například akcentuje kategorizaci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich zapojování do hlavního vzdělávacího proudu. Další koncept nahlíží na inkluzi ve vzdělávání jako na budování školy pro všechny. Tento model má tři nosné pilíře¹: *inkluzivní politika* jako společné plánování k podpoře rozmanitosti; *inkluzivní kultura* jako sdílení společných hodnot; a *inkluzivní praxe*. Tu můžeme zjednodušeně popsat jako vytváření prostoru ke vzdělávání pro všechny děti v dané škole, třídě a práci s různorodostí ve skupině. A zde jsme zpět u termínu *práce s heterogenním kolektivem*.

Jak konkrétně Národní pedagogický institut podporuje učitele, školy při práci s heterogenním kolektivem?

Vzdělávání a podporu poskytujeme v celé šíři daného tématu centrálně i regionálně prostřednictvím našich krajských pracovišť. Nabízíme vzdělávací kurzy, webináře, stáže, podcasty, metodické materiály a doporučení, konzultace, reportáže ze škol, virtuální hospitace aj. Věnujeme se jak práci s heterogenní třídou obecně, tak podpoře učitelů při vzdělávání například dětí s odlišným mateřským jazykem, se sluchovým a jiným zdravotním postižením, dále se věnujeme tématu nadání, kontextu sociálního znevýhodnění, nebo podpoře učitelů žáků s lehkým mentálním postižením při výuce nové Informatiky a jiné. Aktuálně jsme vydali publikaci *Desatero úspěšné práce s heterogenní třídou*, které je v tomto magazínu věnován samostatný příspěvek.

Takže se dá říci, že se věnujete i poměrně minoritním skupinám. Co konkrétně děláte například pro sluchově postižené?

V rámci dlouhodobého úkolu jsme ve spolupráci s odborníky z komunity Neslyšících připravili metodickou podporu

¹ BOOTH, Tony a Mel AINSCOW, 2002. *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education. ISBN 1-872001-18-1.

pro učitele žáků se sluchovým postižením v mateřských, základních a středních školách pro předměty Český znakový jazyk a Český jazyk jako druhý jazyk. Jedná se o publikace *Výuka českého jazyka pro žáky se sluchovým postižením*, *Výuka českého znakového jazyka I. a II.* a dále různé pracovní listy k výuce českého jazyka jako druhého jazyka k rozvoji sociokulturních dovedností.

Několikrát jsme zmínily, jak důležité je prostředí ve škole...

Ano, věnujeme se i podpoře duševního zdraví dětí i pedagogů. Protože si uvědomujeme, jak je důležité nastavit příznivé, vstřícné a bezpečné klima ve škole, připravili jsme webináře na téma třídnických hodin, třídního managementu a práce s třídními pravidly. Nabízíme vzdělávací akce na téma psychohygiene, syndromu vyhoření, relaxačních technik; věnujeme se rovněž práci s traumatem a tématu smrti jako součástí krizového plánu

Škola je místem, kde se dítě učí chápat svět kolem sebe.

školy, a dále problematice specifík komunikace s dospívajícími s depresivním prožíváním a sebepoškozováním. V rámci problematiky primární prevence rizikového chování nabízíme vzdělávací kurzy např. k tématům šikana a agresivní chování; kyberšikana; sebevražedné chování; poruchy příjmu potravy. Spolupracovali jsme na přípravě aktualizace příloh k Metodickému doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, jedná se konkrétně o témata poruchy příjmu potravy; psychická krize a duševní onemocnění. Také realizujeme metodická setkání krajských školských koordinátorů primární prevence rizikového chování a metodiků prevence pedagogicko-psychologických poraden.

Jak vypadá podpora poradenského systému?

V rámci podpory poradenského systému nabízíme pracovníkům školských poradenských zařízení vzdělávání v používání diagnostických nástrojů; věnujeme se i jejich distribuci. Aktuálně vyvíjíme unikátní diagnostické nástroje. Jedná se například o dotazník sociálního znevýhodnění a dále o škálu pro posouzení

adaptivního chování, která se může stát vhodným nástrojem v kontextu procesu diferenciální diagnostiky. Kvartálně pořádáme kulaté stoly s vedoucími pracovníky školských poradenských zařízení; průběžně zodpovídáme dotazy ze školského terénu. V krajích působí naši koordinátoři logopedické péče a krajští koordinátoři péče o osoby s poruchou autistického spektra, kteří především poskytují konzultační činnost školám, školským poradenským zařízením. Připravili jsme metodické materiály a doporučení, například pro poskytování služeb školských poradenských zařízení žákům s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a z odlišného kulturního prostředí nebo kariérové poradenství ve školských poradenských zařízeních

pro žáky s poruchou autistického spektra. V kontextu podpory edukace ukrajinských dětí nabízíme seminář k tématu ukrajinského poradenského systému, zjišťování školní zralosti u dětí z Ukrajiny a podporu jejich adaptace; dále seminář na téma sestavení diagnostické baterie na míru žákům s češtinou jako druhým jazykem. Metodická podpora směřuje i k pracovníkům ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy, kde nabízíme např. vzdělávací akce k intervenčním postupům, k možnostem práce s dětmi s rizikovým chováním; věnujeme se např. i tématu práv a povinností dětí i zaměstnanců v zařízeních ústavní a ochranné výchovy.

Jak se k podpoře mohou zájemci dostat?

Nabídka vzdělávacích a dalších aktivit lze nalézt jednak na webu Národního pedagogického institutu, dále v newsletterech, které pravidelně zasíláme do škol a školských zařízení. Metodickou podporu a inspiraci nabízíme na webu zapojevsechny.cz; poradenské tematické se věnujeme na webu poradenstvi.npi.cz. V každém krajském městě působí regionální pracoviště NPI ČR.

Jak vznikají náměty na podporu, publikace, metodiky a s jakými dalšími subjekty spolupracujete?

Národní pedagogický institut je organizací přímo řízenou ministerstvem školství. Naší úlohou je přenášet vize MŠMT do školského terénu v celé České republice prostřednictvím plnění zadaných úkolů. Také mapujeme terén a díky regionálnímu kontextu a celostátní působnosti máme přehled o konkrétních potřebách škol. Spolupracujeme i s dalšími subjekty ve vzdělávání, jako jsou nadace, neziskové organizace, vysoké školy, Česká školní inspekce, Úřad vlády ČR, profesní asociace a sdružení, krajské vzdělávací instituce a další, a samozřejmě se školami a školskými zařízeními. S organizací SOFA jsme například v roce 2023 připravili tutoriál ke kartě KID, která napomáhá pedagogům, ale i dalším profesím identifikovat ohrožené dítě. V letech 2022–2023 jsme za finanční podpory mezinárodní organizace UNICEF podpořili vzdělávací a dalšími aktivitami pedagogy ve více než 3 000 základních a mateřských školách v České republice.

Výuka českého jazyka pro žáky se sluchovým postižením I.
digifolio.rvp.cz

Výuka českého znakového jazyka I.
digifolio.rvp.cz

Tutoriál ke kartě KID
www.youtube.com

Kariérové poradenství pro žáky s poruchami autistického spektra
poradenstvi.npi.cz

Pozor schod! aneb co s nadaným žákem
www.talentovani.cz

Podpora pracovníků vzdělávajících děti/žáky cizince
zapojevsechny.cz

práce s heterogenním kolektivem vypadat?

Škola je místem, kde se dítě učí chápat svět kolem sebe, porozumět mu, ale také sobě. Je třeba podněcovat a udržet přirozenou zvědavost a angažovanost dětí a vytvořit ve školách takové prostředí, aby děti chodily do školy rády a měly možnost zažít úspěch. A to bez ohledu na to, z jakého prostředí přicházejí či zda mají nějaký hendikep. Naším úkolem je minimalizovat překážky, které brání dítěti ve vzdělávání, respektovat jeho individualitu a pracovat s odlišností jako s přidanou hodnotou, nikoliv jako s nevýhodou. Učitelova práce s pestrým kolektivem je hodně o přípravě na výuku; o organizaci výuky a třídním managementu; o vytváření podnětného učebního prostředí, úloh a úkolů, aby žádné dítě nezůstalo stranou a mělo možnost zapojit se. Také je to o metodách, které umožňují spolupráci dětí a vzájemné

učení se; o nastavení a dodržování třídních pravidel a rituálů k podpoře žádoucího chování. Každé dítě je jiné a každé má právo na podporu rozvoje vlastního potenciálu k dosažení svého maxima. V tomto ohledu je práce učitele náročná a je skutečnou výzvou. Důležitá je spolupráce celého týmu školy, ale i pedagogů ve školských zařízeních a také pracovníků školských poradenských zařízení, kteří svou činností do podpory inkluze ve vzdělávání významně vstupují.

Sama jste teď použila dva pojmy, inkluzivní vzdělávání a práce s heterogenním kolektivem. Můžete vysvětlit rozdíl mezi oběma pojmy? Jsou to ekvivalenty, navazují na sebe?

Já bych spíš označila výraz *práce s heterogenním kolektivem* jako jednu z komponent inkluzivního vzdělávání. Inkluze je o vytváření rovných příležitostí ve vzdělávání, a to je téma, které několik

Renata Votavová

Vystudovala Univerzitu Karlovu v Praze. Působila například jako ergoterapeut při dětském rehabilitačním oddělení nemocnice s poliklinikou, jako učitelka, výchovná poradkyně ve školách zřízených podle § 16 odst. 9, jako speciální pedagožka speciálně pedagogického centra. Je vedoucí Oddělení společného vzdělávání NPI ČR.

Foto: Jakub Yellen

Publikace Desatero učitelům ukazuje směr

Text: Libor Hruška

POZITIVNÍ KLIMA VE TŘÍDĚ, VÝUKA SROZUMITELNÁ PRO VŠECHNY ŽÁKY A DIFERENCOVANÁ VÝUKA. TO JSOU TÉMATA, S NIMIŽ UČITELŮM I ASISTENTŮM PEDAGOGA PORADÍ MATERIÁL DESATERO ÚSPĚŠNÉ PRÁCE S HETEROGENNÍ TŘÍDOU. JEHO SPOLUAUTORKOU JE VEDOUČÍ ODDĚLENÍ SPOLEČNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ NPI ČR RENATA VOTAVOVÁ.

Každé dítě je jiné. Učitel by to měl respektovat a snažit se v hodinách všechny „přistihnout při úspěchu“. V některých třídách to ale není zrovna snadný úkol...

Ano. Práce s heterogenitou je pro mnohé z učitelů stále profesní výzvou. Proto také NPI ČR toto téma v současné době považuje za jedno ze svých prioritních. S ohledem na společenský postoj k inkluzi je jasné, že heterogenita žáků ve třídách nadále narůstá, a schopnost učitele vést „pestré“ kolektivy je tedy potřebná jak při utváření vhodných podmínek pro realizaci výuky, tak pro zachování

vání si vlastní psychické pohody a potřebného pedagogického sebevědomí.

Hovoříte i z vlastní zkušenosti?

Ano, učila jsem na základních i středních školách zřízených podle § 16 odst. 9 žáky s rozdílnými typy znevýhodnění. Pracovala jsem i s žáky ve škole při zdravotnickém zařízení nebo s dospělými ženami s hendikepem v kurzu pro doplnění základního vzdělání. Učím s krátkými přestávkami vlastně celý svůj profesní život. I malé kolektivy, se kterými jsem pracovala, jsou velmi různorodé co do typu zne-

výhodnění a jeho závažnosti, věkové skladby žáků či jejich motivace k učení.

V NPI ČR působíte jako vedoucí Oddělení společného vzdělávání. Jak váš tým učitele podporuje?

Pro přímou práci učitele ve škole připravujeme metodické materiály k aktuálním tématům, které následně propagujeme formou dalšího online i prezenčního vzdělávání. Kromě práce s heterogenním kolektivem se zaměřujeme i na popis specifik vzdělávání jednotlivých skupin žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jsme připra-

veni poskytovat také individualizovanou podporu – zodpovídáme konkrétní dotazy učitelů, které na nás směřují. Učitelé vybraných skupin žáků – nadaných a žáků s odlišným mateřským jazykem – mají navíc cílenou podporu prostřednictvím regionálních koordinátorů v krajích. Naší cílovou skupinou jsou kromě učitelů také asistenti pedagoga, kteří mají specifické potřeby v oblasti vzdělávání. Všechny informace do škol zasiláme prostřednictvím měsíčního newsletteru a zveřejňujeme na webu www.zapojmevsechny.cz. V rámci koncepční práce se také podílíme na revizích rámcových vzdělávacích programů v tématu společného vzdělávání.

Dali jste mimo jiné dohromady Desatero úspěšné práce s heterogenní třídou, můžete ho stručně představit?

Desatero popisuje osvědčené pedagogické postupy při práci s heterogenním kolektivem seskupené do deseti zásad. Jejich propojením vznikly tři moduly – týkají se pozitivního klimatu, výuky srozumitelné pro všechny žáky a diferencované výuky. Desatero doplňuje check-list, tedy záznamový arch provázející učitele každou zásadou až k jejímu naplnění. Popis zásad se spoustou praktických tipů je zveřejněn jako seriál na webu zapojmevsechny.cz a také jako elektronická publikace. K metodickým materiálům jsme připravili nový design vzdělávání.

Kdo se na tvorbě Desatera podílel, vznikalo i ve spolupráci s učiteli v terénu?

Bez spolupráce se školami by vznik Desatera nebyl možný. Důležitou součástí produktu jsou totiž videoreportáže ze škol, které jednotlivé zásady Desatera ilustrují.

Jak jste vybírali školy, kde se natáčelo? Čím jsou výjimečné?

Výběr škol vycházel z osobních zkušeností kolegů z Oddělení společného vzdělávání. Hledali jsme školy, které jsou inspirující, ale dosud nebyly považovány za lídry tématu práce s heterogenním kolektivem. Oslovili jsme školy s různou kapacitou a skladbou žáků, z rozdílného prostředí, ale vždy s aktivními řediteli i učiteli.

Máte na Desatero zpětnou vazbu ze škol? Využívají ho hlavně začínající učitelé, nebo si v něm něco najde i zkušený pedagog?

Zpětnou vazbu od učitelů zatím máme především jako reakce na obsah on-line i prezenčního vzdělávání k tématu Práce s heterogenním kolektivem, kterým v roce 2023 prošlo přes tři tisíce účastníků. Tyto reakce jsou pozitivní, ale počítejme s tím, že těchto webinářů a seminářů se účastní především aktivní učitelé, kteří mají o téma zájem a ve svých třídách prací s heterogenním kolektivem již řeší.

Používají ho i asistenti pedagoga?

To je naším cílem. Asistent pedagoga je důležitým aktérem procesu učení v heterogenním kolektivu. Je to patrné i v popisu jednotlivých zásad Desatera. Především v modulu, který nastavuje výuku srozumitelnou pro všechny žáky, je asistent pedagoga nejčastěji tou osobou, která zajišťuje podporu žáků při zadávání, řešení i dokončení aktivit.

Jaké máte další plány?

Plánujeme rozvoj Desatera především v rovině dostupnosti a využitelnosti pro školy. Začali jsme pracovat na vývoji webové aplikace check-listu, který umožní uživatelům samostatnou řízenou práci s tímto nástrojem. V check-listu vnímáme velký potenciál právě pro možnost vlastního nastavení obsahu i tempa seberozvoje uživatele. Rozšíření plánujeme i v tom, zaměřit se v dalším období více na podporu znevýhodněných žáků s jejich specifiky vzdělávání.

Lze Desatero použít i v mateřské škole?

V současné době začínáme přemýšlet nad využitím prvního modulu Desatera pro mateřské školy. Jedná se o modul, který směřuje k rozvoji pozitivního klimatu. V předškolním vzdělávání je pojem heterogenní třídy zaveden spíše pro děti různého věku, ale my v návaznosti na Desatero budeme učitelům předávat informace o práci v kolektivu složeném především z dětí lišících se svými potřebami a možnostmi. Stejně jako v základním vzdělávání budeme popisovat využitelné rituály, práci s prostorem třídy a budeme se věnovat podpoře pozitivního chování.

Desatero úspěšné práce s heterogenní třídou:

1. Dodržujeme rituály navozující žákům pocit „my“
2. Používáme ve výuce jednoduchý jazyk a vizuální oporu
3. Upravujeme pracovní prostředí pro realizaci otevřeného vyučování
4. Používáme gradované slovní úlohy
5. Vytváříme pestré učební situace
6. Ujišťujeme se, že si všichni žáci vědí rady
7. Umožňujeme žákům pracovat svým tempem
8. Používáme ve výuce kotvicí aktivity
9. Nastavujeme efektivně formativní hodnocení
10. Podporujeme žádnou chování žáků

Publikace a všechna videa

Někdo může namítnout, že jsou navrhované postupy časově náročné na přípravu. Co vy na to?

Zavedení nových pedagogických postupů je spojeno vždy s větším úsilím při jejich první realizaci. Učitelé potvrdí, že opakování postupů již tolik náročné na přípravu není. Zavádění změn při práci s heterogenním kolektivem navíc vždy vychází z rozhodnutí učitele. Učitel sám s ohledem na potřeby své i svých žáků určí, co potřebuje ve třídě nastavit jinak. Může se nechat inspirovat řešením v Desateru i si naplánovat s pomocí check-listu reálný postup. Ideální je, když své plány a jejich naplnění může sdílet s kolegou, s asistentem pedagoga nebo s uvádějícím učitelem. ■

Martina Brožková

Na Univerzitě Karlově v Praze vystudovala speciální pedagogiku, školní psychologii a výtvarnou výchovu, je absolventkou psychoterapeutického výcviku v arteterapii. Za své profesní kariéry pracovala v Diagnostickém ústavu pro mládež, jako sociální kurátorka a 25 let učila na Vyšší odborné škole zdravotnické a Střední zdravotnické škole Alšovo nábřeží v Praze, kde rovněž zakládala a vedla školní poradenské pracoviště. Jako lektorka spolupracovala mimo jiné s FF UK, Magistrátem hlavního města Prahy, NÚV nebo s Českou společností Dyslexie. V NPI ČR pracuje od března 2020 a stále učí.

Foto: Jakub Yellen

Zaměřujeme se na duševní zdraví

Text: Libor Hruška

MARTINA BROŽKOVÁ V NPI ČR PŮSOBÍ JAKO VEDOUcí ODDĚLENÍ PORADENSTVÍ. VELKÝM TÉMATEM, JEMUŽ SE NYNÍ SE SVÝM TÝMEM VĚNUJE, JE DUŠEVNÍ ZDRAVÍ ŽÁKŮ I PEDAGOGŮ.

Vaše oddělení se zabývá podporou poradenského systému v českém školství. Co vše to zahrnuje?

Ukrývá se pod tím strašně moc věcí. Podporujeme školská poradenská zařízení (ŠPZ), což jsou pedagogicko-

-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra, a také školní poradenská pracoviště (ŠPP), která fungují na každé základní a střední škole i na „voškách“. Zabýváme se také podporou pedagogických pracovníků, kteří působí ve školských zařízeních ústav-

ní a ochranné výchovy, tedy třeba ve výchovných ústavech, diagnostických ústavech nebo dětských domovech a také ve střediscích výchovné péče. Témata, jako jsou speciální vzdělávací potřeby, primární prevence rizikového chování, krizová intervence nebo práce

s traumatem, ale samozřejmě zajímají i učitele, což je vidět na zájmu o naše metodické materiály a vzdělávací programy.

Jak je to s diagnostickými nástroji, které vyvíjíte nebo v případě zahraničních adaptujete na české prostředí? Mohou s nimi pracovat i učitelé?

S většinou z nich ne, jsou určeny primárně pro psychology, speciální pedagogy a další školní poradenské odborníky, např. výchovné poradce nebo školní metodiky prevence.

Zmínila jste několik témat, která nyní ve školách rezonují. Co duševní zdraví žáků?

Ano, to je velké téma, na které se aktuálně zaměřujeme. A s ním souvisí i duševní zdraví učitelů, protože to nelze od sebe oddělit.

To předpokládám souvisí hlavně s uzavřením škol během pandemie covidu-19?

Téma duševního zdraví se v roce 2020 nevyrožilo z ničeho nic, vždycky bylo důležité. Ale je pravda, že se situace během covidu jednoznačně zhoršila – žákům chyběly vrstevnické vztahy a museli velmi rychle přepnout na zcela jiný režim práce. Ne každý to zvládl a tlak na žáky neustal ani po návratu zpět do normálního chodu škol. Žáci si opět přivykali na dennodenní školní práci, na některých školách i zpřísnilo režim ve snaze dohnat to, co se během pandemie zameškalo. Těch příčin, proč je nyní téma duševního zdraví v popředí našeho zájmu, je ale mnohem více. Jednou z nich je samozřejmě blízkost války. Ve třídách jsou noví žáci, kteří prožívají trauma z odloučení od domova, od části rodiny.

Ovlivňuje to i české žáky?

Ano, dotýká se to celé třídy, protože děti zažívají něco, s čím u nás dlouho neměly žádnou zkušenost. Najednou přicházejí do kontaktu s někým, kdo si přináší válečná traumata, kdo má zkušenost s život ohrožujícími situacemi, a dokonce i se smrtí někoho blízkého. A k tomu se přidávají výzvy digitalizace v moderním světě nebo zhoršující se ekonomická situace některých rodičů.

To vše a mnohé další vede k výraznému zhoršení psychiky u dětí a dospívajících. Také nízký počet ambulantních zařízení pedopsychiatrické péče a dostupnost psychologických a psychoterapeutických služeb pro děti a dospívající jsou v některých krajích stále velmi problematické. Podporu v oblasti duševního zdraví ve zvýšené míře často suplují odborníci ze ŠPZ a ŠPP. Škola tedy může významně přispět v péči o duševní zdraví dětí, žáků a studentů, protože je ideální platformou pro univerzální intervence zaměřené na zlepšení duševního zdraví dětí a dospívajících.

Můžete uvést konkrétní příklad podpory?

Například k tématu smrti vzniklo ve spolupráci s UNICEF hned několik vzdělávacích programů. Nevěnovaly se pouze zmiňovaným válečným traumátům, ale například i otázce, jak má škola reagovat v případě, že dětem umře spolužák. Jak si má například nastavit krizový plán pro případ takové situace. V tomto projektu také vznikly vzdělávací programy na téma trauma, jak ho detekovat a jak s ním dál ve školním prostředí pracovat.

Spolupracujete i s dalšími neziskovými organizacemi?

Ano, je důležité umět spojit síly. Na tématu smrti jsme spolupracovali s Poradnou Vigvam, na metodice, která umožňuje ve školách detekovat zneužívané, týrané nebo zanedbané děti, zase s Nadací Sirius. Na toto téma s Nadací Sirius nyní připravujeme pilotní vzdělávání právě pro pracovníky ŠPP.

Co dalšího je v plánu na rok 2024?

Je toho mnoho, ale v oblasti podpory duševního zdraví bych vybrala například e-learning takzvaného psychiatrického minima. Toto původně vzniklo jako odborná podpora pro potřeby odborných pracovníků školských zařízení ústavní a ochranné péče, ale záhy jsme se rozhodli rozšířit cílovou skupinu i na pracovníky ŠPP, protože víme, že je toto téma velmi žádané mezi odborníky ze ŠPP, ale i ostatními pedagogy. Protože ti jsou mezi prvními, kdo s dětmi a dospívajícími přijdou do kontaktu. Neče-

Kam dál

Více na
poradenstvi.npi.cz

Témata, kterým se web věnuje:

- Vzdělávací nabídka
- Nabídka diagnostických nástrojů
- Poradenské služby ve školství
- Ústavní výchova a preventivně výchovná péče
- Prevence

kává se, že by se v tématu pedagogové orientovali úplně do detailu, ale základní seznámení se s problematikou může být i pro ně užitečné.

Mluvila jste i o duševním zdraví pedagogů. Co NPI ČR chystá pro ně?

I pedagog musí být v duševní pohodě, aby ji mohl přenášet na svoje žáky. Já jsem do Národního pedagogického institutu ČR shodou okolností nastoupila v březnu 2020, kdy se rozjížděla pandemie, a už tehdy začínalo být jasné, že duševní zdraví pedagogů bude v následujícím období velmi silné téma. Opět ve spolupráci s UNICEF jsme vytvořili několik vzdělávacích programů zaměřených například na syndrom vyhoření u pedagogů či zvládání stresových situací za pomoci různých relaxačních technik. Tyto programy se trochu lišily od naší klasické nabídky a ze strany pedagogů o ně byl neuvěřitelný zájem. Jednoznačně poptávka převýšila naši nabídku a ukázala, jak velký zájem mají pedagogové o toto téma. Mnoho zájemců se nám ozývalo, zda ještě budeme tyto programy v budoucnu opakovat.

A odpověď?

Ano, určitě ještě letos, a to prostřednictvím krajských pracovišť NPI ČR. Vzdělávací programy by se měly konat v druhé polovině školního roku. Víme, že právě toto období je pro učitele nejnáročnější. ■

Bohumila Koblřová

Vystudovala Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy obory pedagogika a učitelství pro střední školy se zaměřením na pedagogické poradenství. Dále vystudovala speciální pedagogiku se zaměřením na etopedii a učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Působila jako učitelka a zástupkyně ředitele na základní a mateřské škole, koordinátorka ŠVP, metodička prevence, konzultantka pro individuální vzdělávání a péči o nadané. Dále zastávala roli odborné konzultantky pro společné vzdělávání MAP Pelhřimov. Od roku 2021 působí v NPI ČR.

Foto: Jakub Yellen

Propojujeme vzdělávací komunitu

Text: Markéta Beková

UČITELÉ I ŘEDITELÉ STOJÍ O STÁŽE NA JINÝCH ŠKOLÁCH, KTERÉ JIM UMOŽNÍ NAHLÉDNOUT POD POKLIČKU, ŘÍKÁ KOORDINÁTORKA KRAJSKÝCH PRACOVÍŠŤ NPI ČR BOHUMILA KOBLŘOVÁ. JAK SE KRAJSKÁ PRACOVÍŠŤ STÁVAJÍ VZDĚLÁVACÍMI HUBY? A KDY MŮŽE UČITEL ČI ŘEDITEL ZAŽÍT AHA MOMENT?

Jaká byla vaše cesta do NPI ČR? Po devatenácti letech na základní škole, kde jsem první čtyři roky působila jako učitelka a následně jsem patnáct let byla součástí vedení, jsem najednou měla pocit, že nastal jakýsi pomyslný milník a je

potřeba udělat další krok. Vzhledem k předchozím zkušenostem ve škole i z mimoškolních aktivit jsem nechtěla zůstat pouze na jedné škole. Chtěla jsem pomáhat a předávat své zkušenosti i pedagogům ostatních škol. To byl důvod, proč jsem se rozhodla začít

pracovat v Národním pedagogickém institutu ČR.

Jaká je v něm vaše role?

V NPI ČR jsem na pozici vedoucí krajského pracoviště v Jihlavě a zároveň koordinuji činnost všech krajských pra-

covišť. Zpočátku jsem si představovala, že budu mít prostor pracovat v terénu. Ale přiznávám, že na to vzhledem k mé agendě nemám tolik času. Svoji roli nyní vidím v koordinování krajských pracovišť, v podpoře skvělých lidí, kteří tvoří tým krajského pracoviště v Jihlavě, a v síťování partnerů působících ve vzdělávání v rámci našeho kraje. Také se věnuji začínajícím ředitelům v rámci kvalifikačního studia a koordinuji aktivity k podpoře nadání.

Koho máte na krajském pracovišti v týmu a jaké služby poskytnete v regionu?

Z hlediska skladby je tým velice pestrý. Mezi kolegy jsou bývalí pedagogové, poradenští či sociální pracovníci. Spojuje nás to, že jsme srdační, máme kvalitní vzdělávání na prvním místě a velmi dobře známe požadavky i specifika regionu. Myslím, že právě to je důvod, proč se nám daří dobře komunikovat a navazovat spolupráci se školami v regionu. Pedagogům i dalším zájemcům poskytujeme kvalitní vzdělávací, rozvojové a konzultační služby.

Jednou z misí krajských pracovišť je stát se vzdělávacím hubem regionu, jak se vám daří ji naplňovat?

Snažíme se pro školy i účastníky našich akcí vytvářet příjemné prostředí, a hlavně vytvářet příležitosti pro setkávání, vzájemné učení a síťování. Ne všechny služby, které školy potřebují, máme v našem portfoliu. Proto považuji za velice přínosné, když víme, co která organizace v kraji v oblasti vzdělávání poskytuje, a můžeme ji pak školám doporučit.

Jak školám pomáháte zvládat výzvy, které přináší práce s heterogenním kolektivem?

Krajská pracoviště poskytují pedagogickým pracovníkům i dalším zájemcům rozsáhlou podporu v mnoha tematických oblastech. Práce s heterogenním kolektivem je jednou z nich. Na každém pracovišti působí koordinátor podpory nadání, který organizuje nejen vzdělávání v této oblasti, ale také setkávání krajské koordináční skupiny, kulaté stoly či jezdí přímo do škol, kde pomáhá nastavovat systém podpory nadání.

Pomáháme při začleňování dětí/žáků cizinců, zajišťujeme tlumočnické služby, adaptační koordinátory. Nabízíme školám zajímavé vzdělávací semináře, webináře i metodické materiály. Mezi ty aktuální patří seminář *Práce s heterogenní třídou v ZŠ*, který navazuje na publikaci *Desatero úspěšné práce s heterogenní třídou a Spolupáce asistenta pedagoga a učitele*.

Řada aktivit na krajských pracovištích nevyhází pouze z kmenové činnosti NPI ČR, ale také z různých projektů, mohla byste některé přiblížit?

Za pozornost určitě stojí projekt PROP (Podpora rovných příležitostí, pozn. red.), který vede kolega Tomáš Machalík. V každém kraji působí konzultanti, kteří jezdí do vybraných škol a pomáhají jim s výběrem aktivit, jež přispějí ke snížení rostoucích nerovností ve vzdělávání. Aktuální je projekt, který pomáhá školám se začleňováním dětí, žáků i studentů s odlišným mateřským jazykem a s jehož realizací jsme začali v návaznosti na válečný konflikt na Ukrajině. V rámci tohoto projektu – UNICEF

Ukrajina – navštěvujeme školy, vytváříme metodické materiály, realizujeme vzdělávací programy se zaměřením na trauma, pedagogickou diagnostiku, adaptaci dětí na MŠ, prevenci školního neúspěchu a rizikové chování. Od pedagogů máme velmi hezkou zpětnou vazbu, kdy nám potvrzují, že aktivity primárně určené pro děti s odlišným mateřským jazykem pomáhají vlastně celým třídním kolektivům. S modernizací vzdělávání nám pomáhá projekt IPs Kurikulum. O něm psal v předchozím čísle kolega Jiří Nekola.

Posledním projektem, o kterém bych se ráda zmínila, je projekt realizovaný v rámci kmenové činnosti. Jedná se o spolupráci NPI ČR a ČŠI. Tento projekt začínal pilotáží ve třech krajích a nyní je realizován ve všech krajích, proto dostal název Pilot 14. V současné době bude pilotáž ukončena a chystáme několik novinek, jejichž součástí bude i nový název a web. Jak

jsem uvedla, princip projektu spočívá ve spolupráci NPI ČR a České školní inspekce, kdy společnými silami identifikujeme školy, které potřebují pomoci. Poté jim nabídneme, jak konkrétně dojit ke zlepšení, snažíme se školy nasměrovat. Vytvoříme individualizovaný balíček podpory, jsme v úzkém kontaktu s vedením školy a umíme zajistit i stáže, mentoring či koučink se zkušeným ředitelem. Všechno toto pomáhá školám, aby se vyrovnaly s velkou mírou heterogenity.

O co mají školy největší zájem?

Vždy to bývá téma, které rezonuje školským prostředím i médií. V současné době školy požadují pomoc s „malou revizí RVP“. S tím školám pomáhají kolegové z projektu Podpora škol v rámci digitalizace a krajští koordinátoři

ICT. Jde o komplexní podporu školám a pedagogickým pracovníkům v oblasti rozvoje digitálních kompetencí učitelů i žáků a jejich inforatického myšlení. Dále je zajímavá, jak pracovat s dětmi a žáky s odlišným mateřským jazykem. Společné vzdělávání je pro školy pořád

velké téma a mnoho učitelů se snaží stále nacházet způsob, jak pracovat s heterogenním kolektivem, aby každý žák mohl maximálně rozvíjet svůj potenciál. A v poslední době evidujeme zvýšený zájem o téma mimořádně nadaného dítěte/žáka v kombinaci s poruchou autistického spektra, protože tzv. dvojí výjimečnost je pro učitele velmi náročná.

Zmínili jste i možnost stáží na školách, jak to funguje?

Stáže jsou velmi oblíbené, probíhají v menších skupinkách a nechybí v nich prostor pro dotazy. Organizujeme je například agendami NPI ČR. Učitelé i ředitelé vítají možnost nahlédnout pod pokličku jiných škol. A mnohdy vznikne ujištění, že postupují na své škole správně, a někdy přijde *aha moment* a zjištění, že se dá něco dělat úplně jinak. Obojí je cenné, dochází tím k vzájemnému učení i propojování komunit. ■

Snažíme se vytvářet příležitosti pro setkávání, vzájemné učení a síťování.

Důležité je sdílení dobré praxe i obav

Text: Libor Hruška

HALKA SMOLOVÁ ZÁVOROVÁ JE HLAVNÍ GARANTKOU PODPORY PEDAGOGŮ PRACUJÍCÍCH S DĚTMI/ŽÁKY CIZINCI V NÁRODNÍM PEDAGOGICKÉM INSTITUTU ČR. TÉMA SE DOSTALO DO POPŘEDÍ ZÁJMU V SOUVISLOSTI S UPRCHLICKOU VLNOU Z UKRAJINY, NPI ČR SE MU VŠAK SYSTEMATICKY VĚNUJE UŽ OD ROKU 2014.

Halka Smolová Závorová

Vystudovala Husitskou teologickou fakultu Univerzity Karlovy. Pracovala jako protidrogová koordinátorka na Jižním Městě v Praze, jako specialista školství pro Magistrát hl. m. Prahy, kde rozvíjela a zaváděla agendu integrace cizinců ve školství. Od roku 2019 působí na pozici hlavní garantky podpory pedagogů pracujících s dětmi/žáky cizinci v NPI ČR.

Foto: Jakub Yellen

Kolik cizinců v současné době chodí do českých mateřských, základních a středních škol?

Celkově to bylo v loňském školním roce přes 106 tisíc cizinců, což představuje 5,78 % všech žáků a dětí. Nejvíce – téměř 73 tisíc – jich chodí na základní školy.

Předpokládám, že po předloňské invazi Ruska na Ukrajinu je nejvíce dětí právě z napadené země...

Ano, je to přesně tak. Zatímco v předchozích letech tvořili nejpočetnější skupiny Slováci, Vietnamci a Ukrajinci, teď jsou to jednoznačně žáci z Ukrajiny. Ze sběru dat, které provádí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, vyplývá, že k 30. září 2023 bylo v českých mateřských, základních a středních školách 48 090 dětí a žáků ukrajinských uprchlíků.

A další státy, z nichž děti pocházejí?

Ukrajinu následuje Vietnam a až třetí je nyní Slovensko. Pak Rusko, Mongolsko, Bulharsko, Polsko a Maďarsko.

Jak velký nápor na české školství uprchlická vlna z Ukrajiny představovala?

Obrovský, i když se samozřejmě nedotkla plošně všech. Kvůli velmi husté síti škol je v Česku stále téměř čtvrtina škol, pro které vzdělávání žáků cizinců není téma prostě proto, že k nim žádní nechodí. Těchto zcela „nepolíbených“

škol ale po ruské agresi na Ukrajině ubylo. Tam, kde byli zvyklí se o cizince starat už před válkou, se to stalo na prostou rutinu, školy, do nichž přišli první žáci s odlišným mateřským jazykem až předloni, se vše musely učit za pochodu. Ředitelé a pedagogové těch zkušenějších škol byli sdílní a ochotní podělit se o své know-how se začínajícími kolegy, protože si uvědomovali, jaké byly před lety jejich vlastní začátky. Spolupráce a sdílení mezi pedagogy a školami se v tomto směru opravdu rozvinuly. I do budoucna bychom rádi v NPI ČR tento trend podporovali a pomáhali pedagogům hledat cesty, jak sdílet dobré praxe, ale i obavy a starosti.

Podpoře učitelů, kteří pracují s dětmi s odlišným mateřským jazykem, se NPI ČR věnuje už od roku 2014. Jak se nabídka podpory změnila po začátku války?

Systém podpory byl dobře nastavený, a tak jsme ho nijak zásadně překopávat nemuseli. Byl ale samozřejmě připravený na úplně jiné počty dětí, a tak jsme i my museli dočasně navyšovat kapacity. V současné době je zase postupně snižujeme. Ráda bych ještě zmínila spolupracovníky, kteří stojí za možností realizace všech podpor projektu, který vedu. Projekt vznikl na základě spolupráce ministerstva vnitra s ministerstvem školství. Často se o tom nemluví, ale bez podpory úředníků, kteří považují toto téma a podporu pedagogů a dětí a žáků za důležitou a smysluplnou, bychom nebyli schopni podporovat pedagogy v šíři, ve které to děláme v současné době.

Na některých školách původně vznikaly čistě ukrajinské třídy, pak ale převládá integrační přístup a ministerstvo školství ředitelům doporučilo, aby ukrajinské žáky rozdělovali do běžných tříd. Byla to správná cesta?

Určitě ano, upřednostnění začlenění nově příchozích před vytvářením oddělených skupin je zcela zásadní pro celou společnost v hostitelské zemi, ale zároveň i pro lidi, kteří do ní přicházejí. A to nejenom pro děti, ale pro celé rodiny. Jen tak se udrží koheze společnosti, cizinci se budou cítit její

Nabídka podpory

Národní pedagogický institut České republiky nabízí kompletní podporu pro pedagogy. Přináší informace jak z oblasti samotného začleňování nově příchozích dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem, tak z oblasti jejich další podpory. Pomáhá pracovat s kolektivy, ve kterých jsou cizinci, a věnuje se specifickým práce v těchto kolektivech. Zároveň podporuje pedagogy, kteří vyučují češtinu jako druhý jazyk.

Za účelem dosažení a zjednodušení práce pedagogů realizuje NPI ČR širokou nabídku, od bezplatných tlumočnických a překladatelských služeb až po realizaci online i prezenčních vzdělávacích webinářů a seminářů. V roce 2023 bylo například pro školy a školská zařízení tlumočeno 1 186 hodin, nejvíce do ukrajinštiny a vietnamštiny, a přeloženo 524 stran textů. Služby tlumočnicka lze využít například při třídních schůzkách, při řešení vý-

chovných problémů s rodiči nebo při vyšetření v poradnách.

Tato podpora byla v době příchodu největšího množství ukrajinských uprchlíků v roce 2022 modifikována tak, aby bylo možné poskytnout co největší konzultační podporu pro pedagogy a školy, kteří nově vzdělávali cizince. Byly tak dočasně navýšeny konzultační kapacity ve všech krajích a nabídnuto větší množství vzdělávacích aktivit, včetně upravených materiálů pro výuku češtiny jako druhého jazyka. Od února 2023 NPI ČR obnovil nabídku pro všechny příchozí děti/žáky cizince a po přestávce v roce 2022 znovu poskytuje celou šíři tradičních služeb. Služby jsou poskytovány na podporu všech dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem, nejen těch ukrajinských.

Více na zapojmevsechny.cz

součástí a žít u nás kvalitní a spokojené životy. Musí dostat podporu a šanci se zapojit, a v tom hrají školy klíčovou roli. Tím, že u nás není dlouhodobě větší procento cizinců, máme jako země jedinečnou šanci se poučit u sousedů z toho, co se jim povedlo i co se jim úplně nevede.

Říká se, že krize může na druhé straně představovat příležitost. Přinesly poslední dva roky českému školství něco pozitivního?

Já jsem přesvědčená, že ano. Jsem v tom optimistka, protože za ty dva roky jsem potkala mnoho lidí, kteří mají chuť pomáhat ostatním. Viděla jsem, že čeští učitelé, ředitelé i asistenti mají svoji práci rádi a záleží jim na každém dítěti. Přitom se mnoho z nich ocitlo ve zcela neznámé pozici a museli se učit něco, s čím do té doby neměli žádné zkušenosti. A myslím, že hodně z nich

zjistilo, že jinakost, kterou žáci z Ukrajiny přinesli, může být zajímavá. Že sice zpočátku vyžaduje práci navíc, ale ve výsledku může vzdělávací proces zpestřit a pozvednout, což může být krok k modernímu způsobu vzdělávání. Žijeme v 21. století, každý je jiný a my se s tou jinakostí učíme pracovat, žít a respektovat ji.

Něco z toho, co se učitelé naučili, se ostatně může hodit v každé heterogenní třídě. I v té bez cizinců, ne?

No samozřejmě. Třeba webináře, v nichž jsme se zaměřili na výuku v jednotlivých předmětech, pracují jako s jedním ze základních principů se zjednodušováním. A ten může být blahodárný a užitečný i pro děti, které sice česky rozumí, ale přesto z nejrůznějších důvodů nestihají. To, co si učitelé osvojili, mohou v budoucnu použít i ve třídách bez cizinců. ■

Tomáš Machalík

Vystudoval Gymnázium Fr. Palackého ve Valašském Meziříčí a Filozofickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni. Působil jako náměstek pro odbornou činnost v Národním institutu dětí a mládeže a vedoucí oddělení koncepce a mezinárodní spolupráce v Národním institutu pro další vzdělávání. V NPI ČR pracuje od roku 2020, nyní vede projekt Podpora rovných příležitostí, zaměřený na podporu škol se zvýšeným počtem sociálně znevýhodněných žáků.

Foto: Jakub Yellen, Kateřina Červená

Pomáháme snižovat sociální nerovnosti mezi žáky

Text: Libor Hruška

ČTYŘI STOVKY ŠKOL – ZÁKLADNÍCH I STŘEDNÍCH – Z CELÉHO ČESKA JSOU SOUČÁSTÍ PROJEKTU PODPORA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ (PROP). PŘEDSTAVUJE HO JEHO MANAŽER TOMÁŠ MACHALÍK.

Koncem loňského roku zveřejnila Česká školní inspekce výsledky pravidelného šetření Programu pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA). Česko z něj nevychází nejlépe – úspěch žáků například až příliš záleží na socioekonomickém zázemí rodin. Překvapilo vás to?

Bohužel ne... Strašně mě mrzí, že je tady spousta dětí, o kterých se už do-

předu ví, že nebudou mít moc šancí zažít úspěch. Když pocházíte z rodiny, kde jsou aspirace rodičů a jejich vzdělání nízké, vzdělávací systém vám z toho spíš nepomůže než pomůže. Velmi pravděpodobně budete mít také nižší vzdělání, méně kontaktů, horší sociální kapitál, menší rozhled, méně peněz a v důsledku toho všeho budete asi i dost nespokojený občan. Tohle

mně opravdu vadí. Zvláště proto, že se stav spíš zhoršuje a že to není nějaký exces, ale rys systému. Mým hodnotám odpovídá něco jiného.

Jak ze začarovaného kruhu ven?

To je jednoduché (*smích*). Můžeme začít třeba u jednotlivých škol. Víme, kde jsou, kdo je řídí, kdo je zřizuje, kdo v nich pracuje a není jich nekonečný

počet. Data ukazují, jak moc se liší jednotlivé školy mezi sebou v kvalitě. Vlastně na to ani nemusíte jít jen vědecky. Myslím, že si toho všiml i kdejaký rodič, když se poptával, kam dát svoje dítě do školy. Možná jste to zažil i vy. V každém městě se tak nějak ví, kde je to fajn, kam dát dítě spíš z nouze a kam určitě vůbec. A přitom jsou to všechno stejné základní školy. Tedy mají být. Důvodů je více, liší se pedagogické vedení škol, někde mají prostě super paní učitelku a vůbec další členy pedagogického sboru, leckde do strategického rozvoje školské soustavy fatálně promlouvají spádové vyhlášky měst. Velmi povzbuzující ale pro mě je, že je tady spousta organizací, institucí a lidí, kteří se o tohle zajímají a řešení hledají. Prostě pomáhají. Byť leckde si za to vysluhují ne úplně poděkování.

Sociální znevýhodnění je široký pojem. Co vše se pod ním může ukrývat?

Jakákoli nezdravotní bariéra v přístupu ke vzdělávání. Problémem může být jak nedostatek podpory pro vzdělávání doma – dítě si třeba nemá ani kam sednout a připravovat se do školy –, tak neznalost vyučovacího jazyka u žáků cizinců. Druhá z bariér se dá naštěstí odstranit relativně rychle, na rozdíl od špatných ekonomických podmínek rodiny. V některých regionech se mluví o kultuře chudoby, o příjmové chudobě. Tu provází předluženost domácností, exekuce nebo krize bydlení.

Jedním z nástrojů, který má ambici rozdíl mezi žáky snižovat, je projekt PROP. Můžete ho představit?

Ano, je to tak, pracujeme teď v NPI ČR na snižování nerovností ve vzdělávání. Naplňujeme konkrétními kroky jednu ze dvou hlavních linií vzdělávací Strategie 2030+. Náš tým se soustředí právě na sociální nerovnosti a jejich překonávání. Projekt je založený na jednoduché myšlence poskytování adresné a cílené podpory školám s nejvyšším počtem sociálně znevýhodněných žáků. Adresná je v tom, že předem přesně víme, do jaké školy s podporou máme jít. Vycházíme z pořadí dle indexu MŠMT, který je kombinací několika údajů o všech školách. Zacílenost pak znamená, že máme sestavený katalog opatření, kte-

rá školy nasazují. Třeba snídaňové kluby, tandemové učitele, sociální pedagogie nebo socializační aktivity či case management. NPI ČR školy v realizaci jednotlivých nástrojů po dobu několika let podporuje. Zároveň pečlivě sleduje výsledky intervencí i pohled samotných škol na ně.

Jaké údaje zmiňovaný index zahrnuje?

Index zahrnuje například podíl žáků opakujících ročník, žáky předčasně ukončující školní docházku nebo žáky diagnostikované poradnami mající speciální vzdělávací potřeby z důvodu odlišného kulturního prostředí a životních podmínek. V potaz se bere také odhad počtu žáků se sociálním znevýhodněním podaný samotnými řediteli škol. Ten mimochodem bývá násobně vyšší než ten oficiálně diagnostikovaný. Aktuálně podporujeme 400 škol, základních a středních, které jsou ze všech krajů ČR.

Právě pohled na mapu zapojených škol může být pro někoho překvapivý. Zdaleka se nejedná jen o školy z problémových lokalit v pohraničí.

Ano, je to tak, nejedná se zdaleka jen o často zmiňované, takzvané strukturálně postižené regiony. Vlastně vnímám takové nálepkování namířené jen vůči nim jako trochu nefér. V různých městech po celé republice máme vyloučené ulice nebo domy, v nichž bydlí děti, o kterých se tady bavíme. Ale nezužujeme sociální znevýhodnění ve školách jen na socioekonomické, i když to asi každého napadne nejdříve! Můžeme se bavit i o tom, že do města přibylo třeba v rámci pracovní migrace šest rodin cizinců, jejichž děti povinně nastupují do škol a nerozumí jazyku. A pak samozřejmě nelze nezmínit rizika etnické segregace, máme tady desítky romských škol, na jejichž existenci dlouhodobě upozorňuje Kancelář veřejného ochránce práv.

Na co mohou ředitelé škol podporu z projektu využít a o co je největší zájem?

Služby NPI ČR jsou školám v tomto případě poskytovány úplně novou formou. Náš tým je vlastně podpůrný projektový tým pro realizaci samostatných školních projektů. Těch je tolik, kolik je vybraných škol, tedy 400. Máme síť vyško-

O projektu

Projekt Podpora rovných příležitostí (PROP, 2022–2026) realizuje Národní pedagogický institut ČR a je financován z prostředků Národního plánu obnovy. Hlavním cílem je připravit a realizovat řešení rostoucích nerovností ve vzdělávání poskytovaním vícevrstvé podpory vybraným školám v obtížných podmínkách, metodické podpory doučování pro žáky ohrožené školním neúspěchem a posilování kompetencí pedagogických pracovníků pro práci s heterogenními skupinami žáků. Dalším cílem projektu je navrhnout a ověřit budoucí systém financování škol dle indexu sociálního znevýhodnění žáků stanoveného kombinací několika indikátorů.

lených konzultantů, kteří jsou přiděleni jednotlivým školám a jsou s nimi od přípravy vstupní analýzy přes sestavování kombinace vhodných opatření, vzdělávání pedagogů až po sběr dat pro průběžnou evaluaci. Průměrná výše částky, s kterou mohou školy operovat na podporu sociálně znevýhodněných žáků, je asi 1,5 milionu korun ročně. Samozřejmě to závisí na velikosti školy. Největší zájem byl o nástroje personálního charakteru. Školy poptávají asistenty pedagoga nebo sociální pedagogy – což je stále relativně novinka – a dále speciální pedagogy. Školy také věří nástrojům propojujícím formální a neformální vzdělávání, například organizaci zážitkových vzdělávacích programů.

To podstatně mění tradiční představu o tom, kde končí pravomoci školy.

Přesně tak, tradiční představě školy jako instituce zaměřené na učení předmětů – a ne dětí – to samozřejmě neodpovídá. Role školy se tím ale určitě dostává tam, kam má. Má být centrem rozvoje vědění, spolupráce – například mezi generacemi – a má také pomáhat, třeba v překonávání sociálního znevý-

Na velkém setkání v Praze se sešli ředitelé z celého Česka.

hodnění. I když na to škola samozřejmě nesmí být sama. Spolupráce v tomto případě jde napříč obory a resorty. Sami proto úzce spolupracujeme například s Agenturou pro sociální začleňování.

Setkáváte se v této souvislosti i s negativními reakcemi, nepochopením?

Ano. Nahrubo bych negativní reakce rozdělil do dvou skupin – ty první mají historické důvody, ty druhé pak politické. První vycházejí z osobních historií části rodičů i učitelů, kteří školu sami v určité podobě poznali a přesně takto ji chtějí replikovat. Ty politické pak graduji v debatě o spravedlnosti a rovnosti. Je spravedlivé koupit z rozpočtu školy cvičky všem dětem, nebo jen těm, které je nemají? Má se účast na lyžáku doplácet všem žákům, nebo jen těm, jejichž rodiče si to nemohou dovořit? Stejně je to například i se snídaněmi zadarmo. Nám jde v těchto debatách samozřejmě na prvním místě o dítě a jeho vzdělávání. Ale vždy musíte respektovat i lokální prostředí, situaci, ve které se ta která škola nachází.

Umožňujete ředitelům zapojených škol o podobných tématech společně diskutovat?

Organizujeme takzvaná peer to peer setkání. Ředitelům připravujeme prostor pro bezpečné sdílení zkušeností, ideální pro přenos dobré praxe. Za rok naší spolupráce jich proběhlo přes devadesát, většinou regionálních, ale i jedno velké celostátní v Praze. Na něm se v listopadu 2023 historicky poprvé mohli sejít ředitelé s velmi po-

dobným profilem školy. Z reakcí víme, že to oceňují, zjišťují, že nejsou na hledání řešení sami. Podpora síťování škol a budování učicích se komunit mimořádně zapadá do širší strategie NPI ČR a je to naše budoucnost.

V rámci projektu také vznikla metodika identifikace žáků se sociálním znevýhodněním, jejímž autorem je Zbyněk Němec. O co se jedná?

Metodika identifikace sociálního znevýhodnění je základním stavebním kamenem naší práce ve školách. Abychom mohli podpořit školy určitým opatřením, je nejprve potřeba vědět, v jaké se nachází situaci. Díky metodice si mohou školy udělat základní depistáž – prvotní záchyt sociálního znevýhodnění, jeho typ a míru. Na tom by ideálně měla pracovat školní poradenská pracoviště a třídní učitelé. Číslo je samozřejmě potřeba validovat a podpora škole nevychází jen z jednoho zdroje dat, ale ukazuje se, že dosavadní praxe byla až příliš daleko za realitou. A protože součástí našeho zadání z MŠMT je také připravit podklady pro reformu, jak by měla být podpora nastavena po roce 2025, procesem a principy identifikace sociálního znevýhodnění na školách se zabýváme opravdu hodně. Stejně tak jako otázkou, která část sociální práce má jít takřkajíc ze školy a která má jít od jiných aktérů.

Co bude s metodikou dál? Může ji už teď využít škola, která není zapojená v projektu?

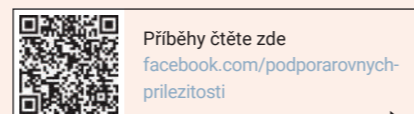
Připravujeme verzi pro střední školy, které se přece jen trochu liší, a pak přijdou na řadu školy mateřské. Letos plánujeme otevřít možnost udělat si zmíněnou depistáž na jakékoli základní škole. Poskytneme know-how, online záznamový formulář i návazné konzultace. Byli bychom velmi rádi, kdyby data škol v oblasti sociálního znevýhodnění například více refletovali zřizovatelé v dotacích, ale i naši partneři z nadací, které se zajímají o podporu vzdělávání v různých částech republiky.

Bavíte se o tom i s kolegy ze zahraničí?

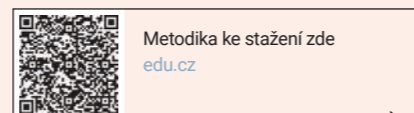
Samozřejmě se snažíme dívat po podobných systémech v zahraničí. Naše ponaučení ze stáže ve švédské Národní vzdělávací agentuře například bylo, že bez přímějšího zapojení zřizovatelů bude jakékoli řešení situace škol vždy jen na půli cesty. Blíže se také potřebujeme podívat na portugalský program TEIP, což je vládní iniciativa na školách, které se nacházejí v ekonomicky a sociálně znevýhodněných oblastech, poznamenaných chudobou a sociálním vyloučením. Zajímá nás, jaké nástroje aplikují, jak měří jejich dopad a samozřejmě i kolik to stojí. V Německu zas desítky let praktikují koncept celodenních škol, který by pro nás mohl být inspirací právě pro hlubší provazbu mezi formálním a neformálním vzděláváním, také mezi učiteli, rodiči a dalšími aktéry v obci. To jsou všechno impulzy, které chceme zahrnout do podkladů pro zmíněný návrh budoucího financování škol, na kterém s MŠMT pracujeme.

Proč by téma podpory rovných příležitostí neměly podceňovat stát a obce, je jasné. Proč by ale mělo zajímat přímo učitele?

Učitel je pro děti vzorem a měl by jim při každé příležitosti ukazovat, že mu na každém z nich záleží. ■

Příběhy čtete zde
facebook.com/podporarovnych-prilezitosti

Metodika ke stažení zde
edu.cz

Tipy ze všech stran

SVĚT ČESKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ JE POVZBUDIVĚ ČINORODÝ, ŽIVÝ A KREATIVNÍ. EXISTUJE CELÁ ŘADA PROJEKTŮ A AKTIVIT, KTERÉ POMÁHAJÍ NA LOKÁLNÍ I CELOSTÁTNÍ ÚROVNI.

Oslovili jsme odborníky a kolegy, kteří se spolu s námi podílejí na kampani Měníme osnovy, aby nám dali tipy na projekty, které přispívají k tomu, aby každý žák mohl ve škole zažít úspěch. Tady jsou jejich favorité:

Nadace Sirius

Nadace Sirius se zaměřuje na pomoc znevýhodněným dětem a jejich rodinám. Usiluje o systematická řešení problémů v oblastech prevence ohrožení dítěte, náhradní rodinné péče a podpory zdravotně znevýhodněných dětí. V oblasti prevence se zaměřuje na problematiku násilí na dětech, prevenci technologických závislostí a digitálního wellbeingu a podporu sociální a preventivní práce ve školách. V rámci nadace také běží projekt Patron dětí, který je zaměřen na přímou pomoc dětem formou adresných veřejných sbírek. Žádost o dar dítěti nemusí iniciovat pouze rodiče, ale také pracovníci škol a další lidé z okolí dítěte, kteří mu chtějí pomoci.

Více na
www.nadacesirius.cz

SOFA

Society for All je organizace, která dříve působila pod názvem ČOSIV a už od roku 2011 se zasazuje o to, aby se děti ve škole cítily dobře a bezpečně. Bez toho se znalosti i dovednosti předávají těžko, ať máte sebelepší RVP. SOFA má široký záběr od přímé pomoci v terénu po prosazování progresivní politiky v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Překládá nejlepší zahraniční metodiky, přináší je přímo do tříd a podporuje vytváření bezpečného prostředí na školách i resilienci samotných dětí. Jejich práce je inspirací nejen na poli začleňování.

Více na
www.societyforall.cz

META, o. p. s.

Organizace pomáhá rodičům s migrační zkušeností a jejich dětem orientovat se v českém školství a v začlenění do společnosti. Nabízí kurzy češtiny jako druhého (cizího) jazyka pro děti i dospělé. Pedagogům a školám poskytuje poradenství ve vzdělávání dětí, které nemají žádnou či mají nedostatečnou znalost češtiny. Nabízí semináře, metodickou podporu a materiály do výuky. Prostřednictvím aktivit pro veřejnost podporuje otevřený dialog a porozumění mezi lidmi s migrační zkušeností a většinovou společností.

Více na
meta-ops.eu

Cirqueon

Je úplně jedno, kdo běhá nebo šplhá nejrychleji, kdo je pružnější, kdo umí lepší kotoul, kdo dává góly nebo kdo všechno vychytá. V cirkuse se nedá vyhrát, ale zúčastnit se může každý! Přesně tak zní motto projektu Cirqueon nezvaného Tělo-CIRK, který nabízí školám 90minutovou alternativní hodinu tělocviku právě skrze techniky nového cirkusu.

Více na
www.cirqueon.cz

Centrum pro integraci cizinců

Centrum nabízí pomoc v procesu integrace do české společnosti prostřednictvím sociálních služeb, vzdělávacích i dalších aktivit. Posláním je ovlivňovat společenské prostředí tak, aby bylo pro imigranty přístupnější, spravedlivější a více podporovalo jejich společenskou participaci a integraci.

Více na
www.cicops.cz

InBáze

Posláním InBáze je pomáhat migrantkám, migrantům a jejich rodinám v životě v České republice skrze bezpečný a otevřený prostor k vzájemnému poznávání a porozumění mezi českými občany a lidmi jiných národností a kultur.

Více na
inbaze.cz

Darujeme kroužky dětem

Projekt „Darujeme kroužky dětem“ poskytuje finanční podporu pomocí voucherů rodinám, které by si kroužky pro své děti jinak nemohly z finančních důvodů dovolit. Projekt je určen pro děti ve věku 3–18 let z řad českých rodin i z rodin ukrajinských uprchlíků. Rodiče mohou na digitální platformě Aktivní město (www.aktivnimesto.cz) požádat o finanční podporu až 2 000 Kč na každé dítě na jedno pololetí. Finanční prostředky jsou distribuovány prostřednictvím voucherů, které se následně uplatňují u zapojených poskytovatelů služeb, realizátorů kroužků a mimoškolních aktivit. V prvním pololetí tohoto školního roku bylo díky projektu, který iniciovala Česká rada dětí a mládeže, podpořeno již 3 620 dětí, z toho byla jedna třetina dětí ukrajinských uprchlíků.

Více na
www.darujemekrouzky.cz

Ukrajinská infolinka

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s UNICEF provozuje i tento školní rok telefonní linku na pomoc ukrajinským rodinám. Telefonní číslo (+420) 234 812 345 slouží pro dotazy veřejnosti, které souvisejí se vzděláváním ukrajinských dětí na českých školách. Na dotazy odpovídají proškolené operátorky, které hovoří jak českým, tak ukrajinským jazykem.

Více na
www.edu.cz

Měníme osnovy

V českých školách začíná velká změna. Právě probíhá revize vzdělávacího programu. Dnešní svět se stále rychle mění a my chceme, aby na to naše děti byly připravené a aby v tomto světě dokázaly být šťastné. Dětem na základních školách ubývá šprtání letopočtů a láčkovců bez širšího kontextu. Naopak získávají větší prostor pro rozvíjení dovedností, které jim pomohou zorientovat a uplatnit se v dnešním dynamickém světě. Naučí se lépe pracovat s informacemi, řešit problémy, orientovat se ve svých emocích nebo pečovat o své okolí a myslet na budoucnost svou i naší planety.

Více na
menimeosnovy.cz

Partnerství pro vzdělávání 2030+ a wellbeing ve škole

Partnerství 2030+ usiluje o zlepšení učení a wellbeingu dětí a snižování nerovností v českých školách. Wellbeing je stav, ve kterém můžeme v podporujícím a podnětném prostředí plně rozvíjet svůj fyzický, kognitivní, emocionální, sociální a duchovní potenciál a žít spolu s ostatními plnohodnotný a spokojený život. Do týdne pro wellbeing na školách, který probíhá od 13. do 20. února, se zapojilo více než 60 organizací v České republice.

Více na
www.wellbeingveskole.cz

Nadace RSJ

Nadace RSJ usiluje o to, aby přemýšlivé, nadané děti vyrůstaly v prostředí, které jim dává prostor, pochopení, oporu a inspiraci v jejich celkovém osobnostním, intelektuálním a kulturním rozvoji. Chce, aby se uměly vyrovnávat s problémy a v krizi nacházely pomoc. Proto podporuje systémovou změnu v přístupu k nadaným, vzdělávání a duševní zdraví dětí a mládeže. Nadace RSJ je spoluzakladatelem nově vznikajícího Národního centra podpory nadání a již 10 let provází organizace, které se angažují v rozvoji nadání, ve vzdělávání a v oblasti duševního zdraví, například Dítě badatel, Nevypusť duši, Učitel naživo či v minulosti Centrum pro talentovanou mládež. Věnuje se také osvětě o problematice přemýšlivých dětí a nyní rozvíjí iniciativu Přemýšlivec, která staví na autentických zkušenostech a svědectvích nadaných.

Více na
www.rsj.com

Člověk v tísní

Varianty jsou od roku 2001 jedním ze vzdělávacích programů Člověka v tísní. Vizí je škola otevřená všem dětem, která vede žáky a studenty k porozumění souvislostem, globální odpovědnosti a respektu k druhým. Hodnoty, z kterých se při práci v programu vychází, je úcta, odpovědnost, svoboda, partnerství a důvěra v potenciál každého žáka.

Více na
www.clovekvtisni.cz

Karta KID

E-learning
www.kartakid.cz

KARTA KID NAPOMÁHÁ VČASNÉ IDENTIFIKACI OHROŽENÝCH DĚTÍ A ZAJIŠTĚNÍ JEJICH PODPORY.

Pomáhá pedagogům, zdravotníkům, sociálním pracovníkům, policistům a dalším profesím, které přicházejí do kontaktu s dětmi, poznat znaky ohrožení a postupovat v souladu s jejich nejlepším zájmem a platnou legislativou v případě akutního a chronického ohrožení. Obsahuje také důležité kontakty, na které se lze obrátit o radu. Karta je doplněna o související materiály poskytující např. bližší vodítka pro identifikaci míry ohrožení dítěte a vhodné formy podpory zajišťované školou nebo

seznamující s rolemi jednotlivých aktérů ochrany ohrožených dětí a funkčními principy jejich spolupráce. Ke Kartě KID byl vytvořen e-learning, který interaktivní formou seznamuje s problematikou identifikace a podpory ohrožených dětí. Je smutným faktem, že se v ČR dlouhodobě daří odhalovat jen zlomek případů ohrožení dětí. Karta KID je nástrojem, který může přispět k tomu, že se pomoc ohroženým dětem dostane včas, a předejde se tak jejich traumatizaci.

Doprovodné metodiky ke Kartě KID.

Metodika včasné identifikace ohroženého dítěte – pro školy

Metodika definuje základní pojmy spojené s problematikou ohrožených dětí a rodin, vysvětluje, jaké dopady na dítě má trauma prožité v dětství, a popisuje konkrétní postupy při identifikaci akutního a chronického ohrožení dítěte včetně vymezení oznamovací povinnosti a doporučení pro komunikaci s dítětem.

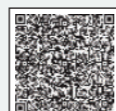

Metodiku včasné identifikace ohroženého dítěte – pro školy naleznete zde
www.societyforall.cz

Metodika pro mapování ohrožení a potřeb dítěte – pro školy

Metodika je určena pro pracovníky školních poradenských pracovišť. Obsahuje hodnotící škály pro mapování a naplňování potřeb dítěte, které jsou určeny pro zhodnocení míry ohrožení dítěte. Hodnotící škály by měli využívat pracovníci školního poradenského pracoviště (výchovní poradce, metodik pre-

vence, školní speciální pedagog nebo školní psycholog) v úzké spolupráci s třídním učitelem a dalšími pedagogickými pracovníky, kteří jsou s posuzováním dítětem v pravidelném kontaktu (zejména další vyučující dítěte a asistent pedagoga).

Metodiku pro mapování ohrožení a potřeb dítěte – pro školy naleznete zde
www.societyforall.cz

Metodika koordinované mezioborové spolupráce – pro školy

Metodika vymezuje kompetence a role aktérů včasné podpory ohrožených dětí. Umožňuje tak všem pomáhajícím zorientovat se v tom, s kým mohou při podpoře ohrožených dětí spolupracovat a jakou podporu od dalších aktérů očekávat. Obsahuje konkrétní doporučení pro navázání a udržování efektivní mezioborové spolupráce.

Metodiku koordinované mezioborové spolupráce – pro školy naleznete zde
www.societyforall.cz

Autor: Lenka Felcmanová

Autor: Jan Zeman

Na Mapě vzdělávání najdete příběhy škol, které umí pracovat s jakýmkoliv žákem

V KADANI NEDOKONČÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLU POUZE 5 % DĚTÍ NAVZDORY SLOŽITÉ SOCIÁLNÍ SITUACI. TAMNÍ ÚSPĚCH STOJÍ NA SPOLUPRÁCI ŠKOL, ZŘIZOVATELŮ A SOCIÁLNÍCH SLUŽEB. PŘÍBĚHEM KADANĚ BY SE MOHLA INSPIROVAT ŘADA MIKROREGIONŮ, SDÍLENÍ INFORMACÍ VŠAK SPÍŠ VÁZNE. TO MĚNÍ NOVÝ KATALOG DOBRÉ PRAXE, S KTERÝM PŘICHÁZÍ VÝZKUMNÁ ORGANIZACE PAQ RESEARCH.

Katalog podrobně popisuje příběhy míst jako Bruntál, Most či Karlovy Vary, kde dokážou pracovat s heterogenním kolektivem v náročných podmínkách spojených s nepříznivou sociální situací. Katalog *Dobré praxe* rozšiřuje Mapu vzdělávání, která odborníkům i veřejnosti přibližuje data o vzdělávacím (ne)úspěchu v souvislostech s faktory, jako je chudoba, bytová nouze nebo personální zajištění škol.

„V PAQ Research pravidelně mluvíme s novináři, řediteli i zřizovateli o datech, která popisují pozitivní nebo negativní stav vzdělávání. Přinášíme například příběh Nymburka o komunikaci OSPOD a škol nebo Bruntálu o zajištění kvalitní výuky sociálně znevýhodněných dětí. Neukazujeme přitom pouze cílový stav, ale také výzvy a překážky, které bylo potřeba překonat,“ popisuje záměr nového webu analytik Jan Zeman.

Práci s heterogenním kolektivem popisují na webu případy, jako jsou:

ZŠ Komenského, Karlovy Vary: Pětina žáků s odlišným mateřským jazykem, dostatek podpůrných pozic, práce se strategií školy a rozvoj učitelského sboru.

ZŠ Jana Amose Komenského má 650 žáků a přes 20 % z nich tvoří žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Škola tuto výzvu řeší díky vysokému počtu asistentů pedagoga a dobré koordinaci školního poradenského pracoviště. Propojení dětí, učitelů, specializovaných pracovníků, úřadů a sociálních služeb zajišťuje pozice koordinátorky inkluze (sociální pedagožky) na plný úvazek.

Působení koordinátorky inkluze přesahuje hranice školy a vstupuje do samotných rodin. Jedná se o kontrolu naplňování rodičovských povinností, ale také o pomoc při propojování s úřady a hledání podpory u sociálně aktivizačních služeb a neziskových organizací.

„Sociální práce pracuje s definicí ohroženého dítěte, ale ty nemáme. Pracujeme se sociálně znevýhodněnými dětmi. Potom se těžko komunikuje, aby někdo pečoval o rodiny, když tam není dítě podle této definice. To ředitelé většinou nechápou. Je to přežitek z komunismu, že existuje velká ruka, která to musí obstarat, ale žádná taková velká ruka neexistuje,“ vysvětluje Zdeňka Vašíčková, ředitelka ZŠ Komenského.

ZŠ Bečov (okres Most): Znevýhodněným žákům pomáhá nový systém hodnocení a působení sociálního pedagoga.

Učitelé v ZŠ Bečov se rozhodli hodnotit žáky ve více kritériích, protože u skupiny těch sociálně znevýhodněných je potřeba nepodporovat jen získávací znalosti, ale soustředit se především na rozvoj dalších oblastí, jako je sebevědomí, spolupráce nebo odpovědnost za samostatnou práci. Pilotní systém hodnocení přijaly tři čtvrtiny pedagogů.

Hodnocení funguje tak, že stejná kritéria si hodnotí učitel i žák prostřednictvím webového programu vytvořeného na míru. Rodiče poté vidí, jak hodnotí vzdělávání učitel a jak žák, a také jak se hodnoty mění v čase.

„Dítě tak může sledovat kritéria a může si určit, kde se zlepšit. Jde nám o to, že máme děti trojkaře a čtyřkaře. Z výkonového pohledu se nemožno posunout výš (vyjmenovat více hlavních měst apod.), ale když budeme hodnotit další kritéria (společná práce, komunikace), tak si díky tomu uvědomí kvalitu sebe sama třeba u volby povolání,“ říká ředitelka ZŠ Bečov Marcela Kynclová. ■

Mapu vzdělávání naleznete zde
www.mapavzdelavani.cz

EduRevue

Vydání: 2024/1

Téma: **Zapojme všechny**

Šéfredaktorka:

Markéta Beková

Redakce:

**Veronika Lucká Loosová, Libor Hruška,
Petra Svoboda, Tomáš Matoušek**

Foto:

David Háva, Jakub Yellen, archiv autorů a partnerů

Jazyková korektura:

Vlasta Kohoutová, Jan Klufa

Grafika:

Petra Smolíková

Tisk:

Tiskárna Knopp s.r.o.

Vydavatel:

**Národní pedagogický institut České republiky,
Senovážné nám. 25, 110 00, Praha 1**

Jak se vám líbí EduRevue?

Napište nám na edurevue@npi.cz

Rok vydání: **2024**

ISSN 3029-5122

Více na
www.edurevue.npi.cz

Více na
www.npi.cz

Přečtěte si na
www.npi.cz

**Aby se děti těšily do školy
a učitelé měli tu nejlepší
práci na světě.**